

Role rodiny v adaptaci dítěte na prostředí mateřské školy

Terezie Martinátová

Bakalářská práce
2023

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií
Ústav školní pedagogiky

Akademický rok: 2022/2023

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: Terezie Martinátová
Osobní číslo: H200168
Studijní program: B0112P300001 Učitelství pro mateřské školy
Forma studia: Prezenční
Téma práce: Role rodiny v adaptaci dítěte na prostředí mateřské školy

Zásady pro vypracování

Zpracování rešerše a studium odborné literatury o roli rodiny v adaptaci dítěte na prostředí mateřské školy.
Vymezení teoretických východisek zaměřených na přípravu dítěte v rodině na předškolní vzdělávání.
Příprava metodiky empirické části, stanovení výzkumného cíle a výzkumných otázek.
Realizace kvalitativně orientovaného výzkumu prostřednictvím interview s rodiči a učiteli mateřských škol.
Zpracování, vyhodnocení a interpretace získaných dat.
Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a formulace závěrů výzkumu.

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam doporučené literatury:

Fontana, D. (2014). *Psychologie ve školní praxi: příručka pro učitele*. Praha: Portál.

Hornby, G. (2011). *Parental involvement in childhood education: building effective school-family partnerships*. New York: Springer.

Majerčíková, J. (2012). *Rodina s předškolákem: výskum rodin s detmi předškolského věku*. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave.

Pohnětalová, Y. (2015). *Vztahy školy a rodiny: případové studie*. Hradec Králové: Gaudeamus.

Pöslová, B. (2020). *Tolerantní výchova*. Praha: Grada.

Švaříček, R., & Šedová, K. (2014). *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál.

Vedoucí bakalářské práce: **Mgr. et Mgr. Viktor Pacholík, Ph.D.**
Ústav školní pedagogiky

Datum zadání bakalářské práce: **18. listopadu 2022**

Termín odevzdání bakalářské práce: **28. dubna 2023**

Mgr. Libor Marek, Ph.D.
děkan

L.S.

doc. PhDr. Mgr. Marcela Janíková, Ph.D.
ředitelka ústavu

Ve Zlíně dne 18. listopadu 2022

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval(a) samostatně a použitou literaturu jsem citoval(a). V případě publikace výsledků budu uveden(a) jako spoluautor.

Ve Zlíně ..... 23. 4. 2023 .....

---

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlázení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezahnuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užíje-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.

3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užit či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jim dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédne k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Bakalářská práce má výzkumný charakter. Teoretická část pojednává o podobě rodiny předškolního dítěte, jejích funkcích a rolích, které směrem k dítěti zastává. Dále se zaobírá možnostmi přípravy dítěte na prostředí mateřské školy a usnadněním procesu adaptace dítěti. Praktická část popisuje kvalitativní výzkum, prováděný s rodiči a učiteli mateřských škol formou polostrukturovaného interview. Hlavním výzkumným cílem práce je analyzovat a popsat roli rodiny v adaptaci dítěte na prostředí mateřské školy. Úkolem rodičů je připravit dítě na vstup do mateřské školy a předejít nebo zmírnit adaptační projevy u dítěte. Výsledky naznačují, že názory rodičů a učitelů se rozcházejí – zatímco učitelky se spíše setkávají s rodiči, kteří si svou roli neuvědomují a přivádí dítě do mateřské školy s tím, že jej vychovávají učitelky. Oproti tomu rodiče účastníci se výzkumu si svou roli uvědomují a své dítě připravují k zvládnutí adaptace.

Klíčová slova: adaptace dítěte na mateřskou školu, adaptabilita, sociálně-výchovná funkce rodiny, socializace

ABSTRACT

The bachelor thesis has a research character. The theoretical part deals with the form of the preschool child's family, its functions, and its roles towards the child. It also deals with the possibilities of preparing the child for the kindergarten environment and facilitating the process of adaptation for the child. The practical part describes qualitative research conducted with parents and kindergarten teachers in the form of semi-structured interviews. The main research aim of the thesis is to analyze and describe the role of the family in the child's adaptation to the kindergarten environment. The role of parents is to prepare the child to enter kindergarten and to prevent or mitigate adaptation manifestations in the child. The results suggest that parents' and teachers' views diverge - while teachers are more likely to encounter parents who are unaware of their role and bring their child to kindergarten with the expectation that teachers will educate him/her. In contrast, parents participating in the research are aware of their role and prepare their children to cope with the adaptation.

Keywords: adaptation of the child to kindergarten, adaptability, social and educational function of the family, socialization

Chci poděkovat vedoucímu mé bakalářské práce Mgr. et Mgr. Viktoru Pacholíkovi, Ph.D., za trpělivost, rady a vstřícnost při vedení mé práce. Ráda bych poděkovala všem participantům za spolupráci a jejich čas. A také své rodině, která mě po dobu studia podporovala.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	10
I TEORETICKÁ ČÁST	11
1 RODINA PŘEDŠKOLNÍHO DÍTĚTE	12
1.1 FUNKCE RODINY.....	12
1.2 VÝCHOVNÉ STYLY.....	13
2 ADAPTAČNÍ PROCES	16
2.1 ADAPTACE DÍTĚTE.....	16
2.2 ADAPTACE RODIČE.....	18
3 PODPORA ADAPTACE DÍTĚTE	19
3.1 ROLE RODINY VE VÝCHOVĚ A PROCESU ADAPTACE.....	19
3.2 ROLE ŠKOLY V PROCESU ADAPTACE.....	22
II PRAKTICKÁ ČÁST	25
4 CHARAKTERISTIKA VÝZKUMU	26
4.1 VÝZKUMNÉ CÍLE A OTÁZKY.....	26
4.2 VÝZKUMNÁ STRATEGIE A METODA SBĚRU DAT.....	26
4.3 VÝBĚR VÝZKUMNÉHO VZORKU A JEHO CHARAKTERISTIKA.....	29
4.4 ORGANIZACE VÝZKUMU, POSTUP PŘI ZPRACOVÁNÍ DAT A JEJICH ANALÝZA.....	31
5 INTERPRETACE ZÍSKANÝCH DAT	33
5.1 VÝCHOVA V RODINĚ.....	33
5.1.1 Samostatnost dítěte.....	33
5.1.2 Oblasti zaměření ve výchově.....	34
5.1.3 Přístup rodičů k výchově.....	36
5.2 PŘIBLIŽOVÁNÍ SE KE ŠKOLE.....	38
5.2.1 Informovanost rodičů.....	38
5.2.2 Vzbuzování zájmu dítěte.....	40
5.2.3 Nabídka mateřských škol.....	41
5.3 MOŽNOSTI USNADNĚNÍ POBYTU V MATEŘSKÉ ŠKOLE.....	42
5.3.1 Individuální průběh adaptace.....	43
5.3.2 Dítě jako aktér adaptace.....	44
5.3.3 Rodič jako aktér adaptace.....	45
5.3.4 Škola jako aktér adaptace.....	48
5.4 ADAPTACE RODIČE.....	49
5.4.1 Pocity rodičů.....	49
5.4.2 Pohled na mateřskou školu.....	51
6 DISKUSE	53
ZÁVĚR	56

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	58
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK.....	61
SEZNAM OBRÁZKŮ	62
SEZNAM PŘÍLOH.....	63

ÚVOD

Bakalářská práce nese název *Role rodiny v adaptaci dítěte na prostředí mateřské školy*. Práce přináší pohled na roli rodiny v adaptačním procesu z pohledu rodičů, ale i učitelek mateřských škol. Téma bylo vybráno z důvodu stále se vyskytujících otázek k tomuto tématu a nedostatku výzkumů ukazujících a srovnávajících oba pohledy na problematiku role rodiny v adaptačním procesu dítěte.

Pohled rodičů na adaptaci se může lišit od pohledu učitelů. Učitelé mají zkušenosti s adaptací, mohou mít představy, co by děti měly před nástupem do mateřské školy zvládat. Rodiče, přivádějící své první dítě do předškolního zařízení, tuto zkušenost často nemají, neví, čemu je potřeba věnovat pozornost. Důsledkem toho může být nervozita rodiče z adaptace, kterou následně může přenášet na dítě. Práce se tedy zajímá o oba pohledy, které sjednocují oba názory a mohou vést k hledání cesty, jak informovat rodiče o způsobu zjednodušení adaptačního procesu dítěti a jak tento proces může být zjednodušen i rodičům.

Práce je rozdělena na teoretickou a praktickou část. Cílem teoretické části je shrnout dosavadní poznatky z oblasti adaptace dítěte na prostředí mateřské školy. Teoretická část je složena ze tří kapitol. První kapitola popisuje rodinu předškolního dítěte, věnuje se jejím funkcím a výchovným stylům, které lze uplatňovat ve výchově dítěte v rodině. Druhá kapitola se věnuje obecné charakteristice adaptačního procesu, konkrétním podobám adaptace dítěte na mateřskou školu a adaptaci rodiče na vstup jejich dítěte do předškolního zařízení. Třetí kapitola poukazuje na oblasti, kterým se lze věnovat ve výchově dítěte, aby dítě bylo připraveno na vstup do mateřské školy mezi vrstevníky.

V praktické části je rozpracován kvalitativní výzkum, jejímž hlavním cílem je analyzovat a popsat roli rodiny v adaptaci dítěte na prostředí mateřské školy. Výzkum zjišťuje vnímání tématu adaptace a role rodiny z pohledu samotných rodičů, kteří mají zkušenost s adaptací se svými dětmi, a také názory učitelek a jejich zkušenosti s adaptačním procesem. Aby z výzkumu byly získány co nejpřesnější a nejdetailnější odpovědi, byla zvolena metoda sběru dat tak, aby bylo těchto odpovědí možné dosáhnout – proto bylo zvoleno polostrukturované interview. Dále je v praktické části věnována pozornost metodologii výzkumu. Je popsán postup při výběru účastníků výzkumu, charakteristika participantů, způsob zpracování dat a jejich interpretace.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 RODINA PŘEDŠKOLNÍHO DÍTĚTE

Rodina je první sociální skupinou, se kterou dítě přichází do kontaktu. Úkolem rodiny je vychovávat dítě, případně děti, a připravovat je pro jejich budoucí život. Vytváří jim hodnoty, připravují je na život ve společnosti, zprostředkovávají jim základní normy chování a formují jejich osobnost, aby v budoucnu byli přínosnými členy společnosti (Výrost, Slaměník, & Sollárová, 2019). Narození dítěte je velkou událostí. Osoby, které dosud byly sobě partnery, najednou mezi sebe přivítají dítě, díky kterému dostávají novou životní roli – stávají se z nich rodiče. Partneři často zakládají rodinu, kvůli potřebě se o někoho starat. Jedná se o krok v jejich životě, ve kterém přestávají myslet pouze sami na sebe a přesouvají pozornost na jejich potomka (Majerčíková, 2012). Na dítě primárně působí nejbližší tzv. nukleární rodina, do které patří matka, otec a případně sourozenec, a poté na něj může působit i širší rodina, do které patří sestřenice, tety, babičky a dědečkové. V dnešní době je náročné definovat pojem rodina, protože její složení může být různé a děti nemusí nutně vychovávat rodiče, může jít i o prarodiče, tetu, adoptivní rodiče či pěstouny. Mezi současné trendy v rodině můžeme považovat zvyšující se počet rozvodů a jejich následkem střídavá péče o dítě. Nebo oddalování mateřství či rodičovství kvůli kariéernímu růstu nebo potřebě cestování (Kot'a, Trpišovská, & Vacínová, 2013).

1.1 Funkce rodiny

Funkce rodiny byly již mnohokrát definovány, ale každý autor pojmenovává jednotlivé funkce různě. Já jsem si vybrala rozdělení, které postihuje nejčastěji vymezované funkce, které se mírně různí názvem. Patří sem reprodukční, ekonomická, výchovná, socializační a ochranná funkce (Kot'a et al., 2013).

Reprodukční, jinak také biologicko-reprodukční funkce, zajišťuje plnění základních biologických potřeb jedince. Rodič plní základní potřeby dětí, mezi které můžeme zahrnovat stravování, šacení dítěte a také potřebu bezpečného prostředí, tedy i bydlení. A reprodukční funkci plní rozmnožováním za účelem zachování rodu (Gabura, 2012).

Ekonomická, autory nazývaná i jako sociálně ekonomická funkce, popisuje, jak by měla rodina být samostatnou jednotkou v ekonomické sféře. Rodina by měla dokázat zabezpečit všechny své členy (Kraus, 2014). Gabura (2012) k sociální funkci podotýká, že rodina je prvotní socializační skupinou dítěte a měla by jej vést ke společenskému životu a rozvíjet komunikační dovednosti dítěte. Z tohoto lze vyčíst, že při výchově dětí by neměla zapomínat

na začleňování dítěte do kolektivu, aby po příchodu do mateřské školy bylo připravené a společensky přizpůsobivé.

Výchovná, též kulturně výchovná funkce, zahrnuje přípravu dítěte v rodině na budoucí život. Odráží se zde i výchovné styly rodičů. To, jak rodiče přistupují k výchově dítěte, tím formují postoje a hodnoty dítěte do budoucna. Rodiče jsou pro dítě vzory, podporují u dítěte estetické cítění. Právě do této funkce můžeme zařadit i poskytnutí vzdělání dítěti, které u dítěte také zprostředkovává formování kulturních hodnot (Gabura, 2012).

Socializační funkci, jinak také nazývanou sociálně-výchovnou funkci rodiny, popisuje Gabura (2012) jako skutečnost, kdy díky rodině se jedinec stává tvorem společenským. Rodina dítě učí žít ve společnosti, učí jej, jak se má chovat v určitých sociálních situacích. „Ústřední úlohou socializačního procesu v rodině zůstává příprava dětí a mladistvých na vstup do praktického života“ (Šmelová & Prášilová, 2018, s. 82). Gabura (2012) dále poznamenává, že socializační funkce je často spojována s výchovnou funkcí, jelikož stále se jedná o výchovu jedince v rodině. Socializační funkci může rodina plnit před nástupem dítěte do mateřské školy a začleňovat jej do skupiny vrstevníků, aby následný vstup do mateřské školy byl příjemnější a dítě se umělo lépe včlenit do skupiny. Sociálně-výchovná, i socializační funkce rodiny je podstatnou součástí mé bakalářské práce, na kterou jsem se zaměřovala i během rozhovorů s účastníky.

Emocionální funkce je v rodině velmi důležitá a neopomenutelná. Dítě má v rodině oporu, je mu zajišťováno bezpečné zázemí pro život, aby se kdykoli mohl na rodinu obrátit. Rodina může pomoci právě i při přechodu dítěte z rodiny do mateřské školy a ujišťovat jej, že jsou tady stále pro něj a podporují ho (Kraus, 2014).

1.2 Výchovné styly

Výchovné styly rodiny je potřeba k mé práci uvést z důvodu, že mají vliv na utváření osobnosti dítěte, a tedy i jeho adaptabilitu a schopnost socializace. Výchovným stylům se věnovalo více autorů, někteří z nich definovali tři styly, jiní více. Pro mou práci jsem si zvolila základní typy, u kterých se blíže zaměřím na jejich vliv na dítě. Fontana (2014) charakterizuje čtyři základní výchovné styly, jejichž rozdělení přejímá od autorů Maccobyové a Martina (1983), kteří rozdělili výchovné styly na základě chování rodičů. První typ rodiče je zaměřený na dítě a jeho zájmy, do této skupiny patří autoritativní a shovívavá výchova. Do druhého typu, zaměřeného na rodiče a jejich zájmy,

patří autoritářský a zanedbávající styl. Oproti tomu Pöslová (2020) nabízí rozdělení na autokratickou, dále tolerantní a liberální výchovu.

Autoritářský styl, jinak také autokratický, popisuje Fontana (2014) jako přísnější přístup k dítěti, než je autoritativní. Vyznačuje se přísným vedením dítěte skrze příkazy, zákazy a kontrolu. Dítě má vykazovat perfektní výsledky a pilně pracovat. Dítě nemá možnost projevit své potřeby a nemá možnost jednat samostatně. Takové dítě se může v adaptačním procesu stranit společnosti, neuvidíme u něj projevy spontánnosti. Dívky mohou ztratit snahu něčeho dosáhnout a chlapci se mohou projevovat agresivně. Ovšem tento styl někteří autoři slučují s autoritativním. Například Pöslová (2020) definuje autoritativní výchovu, ale ta nese prvky autoritářské. Možným rozdílem může být přístup k autoritě. Podle autorky, autoritativní rodiče vnímají svou roli jako dominantní a dítě je má poslouchat, jelikož je malé, má být podřízené rodiči. V dítěti je pěstován strach, je naučené poslouchat a nemá povědomí o tom, kdo vlastně je, to zjišťuje později v dospělosti. Není iniciativní, čeká, až mu někdo řekne, co má dělat, v mateřské škole to bude znamenat vyčkávání dítěte na pokyny učitelky.

Autoritativní styl Fontana (2014) vnímá jako takový přístup, ve kterém rodiči jde o takové chování dítěte, které si žádá situace, tedy dejme tomu společensky přijatelné. Rodiče o dítě pečují a každé jejich rozhodnutí se snaží dítěti vysvětlit, aby vědělo, proč se tak rozhodli a proč je to potřebné. Takové dítě je podle autora nezávislé, úspěšné jak v činnostech, tak i ve vztazích, je komunikativní a přátelské, a tudíž se může i snáz adaptovat, jelikož dokáže navazovat kontakty, jak zmiňuje Kořátková (2008).

Demokratický styl výchovy, jinak také integrační či kooperativní Prokešová (2013) popisuje jako takový, který je založený na optimálním používání příkazů i zákazů, rodiče působí jako vzor dítěti, rozvíjejí u dětí samostatnost. Děti mají možnost zasahovat do rozhodování v rodině. Tento přístup vnímá mnoho autorů za nejlepší ve výchově dítěte. Pöslová (2020) ale částečně rozporuje. Vnímá demokratický přístup vhodný až od určitého věku dítěte, jelikož dítě musí dozrát k tomu, aby na něj mohl být použit tento přístup. Pokud dítě rodič vychovává od začátku demokraticky, může to mít negativní dopad. Takové dítě se rozhoduje na základě toho, jaký bude mít z daného rozhodnutí užitek. Špatně nastavená demokracie může vést k liberální výchově.

Liberální styl spočívá v přenechávání řízení na dítěti. Na děti nejsou kladeny požadavky a tím nemá v podstatě nad sebou kontrolu. Dítě vychovávané v liberální rodině, může mít vysoké sebevědomí, není spolehlivé a v mateřské škole může mít problémy v plnění úkolů

(Prokešová, 2013). Pöslová (2020) naráží na to, v čem může být v budoucnu problém. Dítě již v mateřské škole může přistupovat agresivně k druhým dětem, a dokonce k autoritám, tedy učitelkám. Rodiče ze začátku mohou takto nechat dítěti prostor k rozhodování o svém životě, ale postupně začínají ustupovat z důvodu, aby se dítě nezačalo projevovat hlasitě a agresivně na veřejnosti. Dítě se až v mateřské škole setká s mantinely, pravidly a úkoly. Dosud bylo tím velitelem svého života a najednou se musí přizpůsobit, což často není jednoduché.

Ochranářský styl je takový přístup rodiče k výchově, který je motivován strachem o dítě. Rodič přehnaně pečuje o dítě, rozhoduje o tom, co bude dělat, co je pro něj nejlepší. Problémem poté je, že dítě se stane závislým na druhé osobě, je nesamostatné a neumí se samo rozhodovat (Prokešová, 2013).

Zanedbávající styl může vypadat jako liberální, ovšem v liberální výchově šlo o přesvědčení rodičů, že dítě rozhoduje o svém životě. U zanedbávajícího stylu rodiče nezajímá, čím se zabaví jeho dítě, je zaměstnán svou prací a nechává dítě si hledat zábavu samotné. Dítě se může proto projevovat náladové a nedokáže se soustředit (Fontana, 2014).

Rodiče výchovný styl často přebírají od svých rodičů, může to být způsobené pozitivní, ale i negativní zkušeností. Lidé jsou vědomě či nevědomě ovlivněni rodičovskou výchovou. V případě pozitivní zkušenosti si přebírají prvky, které následně praktikují ve výchově svých dětí. V opačném případě se vyhnou prvkům, které spatřují na výchově svých rodičů jako špatné (Dowling, 2014).

2 ADAPTAČNÍ PROCES

Jelikož se v mé praktické části práce zabývám názory dvou skupin lidí na problematiku adaptace dětí na mateřskou školu, chtěla bych nejprve ujasnit, jak chápat pojem adaptace. Adaptační proces se netýká pouze lidí, ale procesem prochází i jiné organismy. Příkladem může být rostlina, která se přizpůsobí chladnějším podmínkám nebo vysokohorským podmínkám (Paulík, 2017). Když se ale zaměříme na adaptaci člověka, tak ji chápeme jako „proces postupného přizpůsobování se člověka změněným sociálním (i jiným) podmínkám“ (Kolář, 2012, s. 18). Adaptují se všichni jedinci, může to být adaptace na novou práci, nové prostředí, adaptace na roli matky, v nepříjemných situacích se může jednat také o adaptaci na špatnou ekonomickou situaci, přírodní katastrofu a můžu zmínit i pandemii. V práci lidí, kteří pracují v sociální sféře, kam také patří i učitelé mateřské školy, je adaptace jednou z primárních oblastí odbornosti. Tento proces nemá přesně vymezenou dobu průběhu (Ashford, LeCroy, & Williams, 2018). Kolář (2012) podotýká, že každý jedinec reaguje jinak – někteří si mohou přivyknout na novou životní situaci během pár dnů, někdo během několika týdnů či měsíců. Nejblíže tématu mateřské školy se přiblížila Vágnerová a Lisá (2021), které mluví o adaptaci jako o období, ve kterém je dítě schopno být v prostředí, ve kterém nemá známé osoby, a přesto se dokáže přizpůsobit na dané podmínky.

2.1 Adaptace dítěte

Niesel a Griebel (2005) popisují, že role dítěte se mění. Nejprve je synem či dcerou, případně sourozencem, vnukem, synovcem a většinou kolem třetího a čtvrtého roku života se stává součástí vrstevnické skupiny v mateřské škole, kde je kamarádem a dítětem mateřské školy. Navazuje nové vztahy a musí zvládat mnoho silných emocí. Pro některé děti může být přechod do mateřské školy stresující. Sokolová (2021) také popisuje, jak je pro dítě náročné urovnat si v této době pocity na základě vlastních potřeb. Dítě stále potřebuje pocit bezpečí v prostředí domova, ale také má potřebu získávat přátele a navazovat kontakty s vrstevníky. Během přechodu do mateřské školy se vyrovnává s mnoha novými věcmi, jako je například jiný režim dne. Ať už je dítě doma vedeno v nějakém pravidelném režimu či nikoli, je tento přechod náročný. Najednou se musí odloučit od rodiny, kde mělo veškerou pozornost, do prostředí, kde je dalších dvacet pět dětí a pouze jeden dospělý, a musí si navyknout na nová pravidla.

Koťátková (2008) popisuje, jak může dítě na nové prostředí reagovat. Dítě do čtyř let, často reaguje na prostředí mateřské školy smutkem, doprovázeného pláčem při loučení s rodičem. Má strach, že se pro něj rodiče nevrátí. Tohle období může trvat dva týdny, ale i mnohem déle, každý může reagovat jinak. Kromě skupiny dětí, které na počátku docházky do mateřské školy smutní, jsou tady i děti, které jsou přizpůsobivější a zvládají adaptaci bez obtíží nebo děti, které se zdají, že adaptaci zvládají dobře, ale po několika týdnech se u nich období pláče a smutku projeví a začne se jim po rodinném prostředí stýskat. Poslední skupinu tvoří děti, které se ani po dlouhé době nezačlení. Rodiče by se ale neměli vzdávat a spolu s učitelkou se domluvit na dalším postupu. Názory na přerušování docházky nemusí být jednotné, pro některé děti to může být přínosem, pro některé ovšem půjde pouze o odložení adaptačních problémů. Reakcím dětí na adaptaci se věnovala i Sokolová (2021), ta vedle plačící adaptace spatřuje i adaptaci, při které se dítě stáhne a bojí se komunikovat, dalším typem může být fixace na dospělou osobu, tedy při přechodu do mateřské školy se dítě upne na přítomnost paní učitelky. Může se ovšem upnout i na jiné dítě, najde si v novém prostředí osobu, díky které bude pobyt v mateřské škole příjemnější. A bohužel se můžeme setkat i s agresivní adaptací, kdy dítě může kolem sebe začít kopat a v některých situacích fyzicky útočit jak na děti, tak i na paní učitelky.

U adaptace dítěte se můžeme bavit ještě o zralosti či připravenosti na mateřskou školu, protože na jejím základě se může promítat zvládnutí adaptačního procesu. Pokud je dítě zralé, znamená to, že je schopné samo si hledat a tvořit přátelské vztahy, zajímá se o socializaci, vyhledává kontakt s vrstevníky a pokud se před takovým dítětem zmíníme o mateřské škole, často se setkáme s nadšenou reakcí. Dále polemizujeme s termínem připravenost na mateřskou školu, tedy, že rodiče dítěti věnovali dostatek času na to, aby zvládalo samoobsluhu a další potřebné činnosti, aby se proces adaptace podařil bez komplikací. Tím, že je dítě připravováno, můžeme předcházet situacím, které mohou při adaptaci dělat problémy, často se jedná právě o sebeobsluhu a dorozumivací schopnosti dítěte (Kloudová, 2013).

V adaptačním procesu směřujeme k bodu, ve kterém dítě bude citově stálé a vyrovnané, bude zvládat požadavky nového prostředí a bude s nimi identifikováno. Výsledkem je tedy přijetí situace (Hejzlarová, Mouralová, & Konrádová, 2021).

2.2 Adaptace rodiče

Při adaptaci bychom neměli opomíjet rodiče. Vstup dítěte do mateřské školy ovlivňuje chod rodiny. Rodiče se také adaptují, mění se jejich sociální role. Do této chvíle byli rodiče batolete nebo dítěte předškolního věku, nyní jsou rodiči dítěte z mateřské školy (Hejzlarová et al., 2021). Rodiče poprvé nechávají své dítě někomu cizímu, neví, jak to dítě zvládne a jsou nervózní. Učitelka by tedy již od registrace dítěte k předškolnímu vzdělávání měla navazovat s rodiči vztah založený na důvěře. Učitelky v mateřské škole formují vztah rodiče k dalším vzdělávacím institucím a ochotu rodičů spolupracovat (Splavcová & Kropáčková, 2016). Přejít do mateřské školy je náročný pro všechny, nejen na dítě jsou vyvíjeny požadavky, které má ze začátku problém zvládat, ale i na rodiče se vyvíjí tlak ohledně očekávané participace na pomoc dítěti zvládnout adaptaci co nejvíce v klidu. Adaptovat se musí i na nový režim dne (Pohnětalová, 2015). Právě na zmíněnou participaci rodičů se zaměřil Hornby (2011), který zdůrazňuje, že by rodiče měli být obeznámeni s tím, že je potřeba, aby se zajímali a podíleli na adaptačním procesu. Není to jen o tom, že přivedou dítě do mateřské školy, ale je potřeba o tom i mluvit a podporovat dítě v docházce. Je důležité, aby si rodič uvědomoval svou roli v adaptačním procesu. Autor se zaměřil sice na základní školu, ale lze vztáhnout jeho slova i na prostředí mateřské školy.

Sokolová (2021) dále mluví o ztrátě kontroly rodiče, který byl s dítětem na mateřské dovolené, nad dítětem. Do nástupu dítěte do mateřské školy s ním trávil mnoho času a pokud nenechával dítě na hlídání u prarodičů nebo u jiných příbuzných, tak dokonce všechen čas, a tudíž to může být podnět k fixaci na rodiče, která vede k problémové adaptaci obou stran. Špatná adaptace rodiče může vést k ovlivnění adaptace dítěte.

Pro rodiče může být náročné zvládat ranní předávání dítěte učitelce. Zvláště na začátku docházky dítěte se objevuje pláč dětí a pro rodiče je emočně náročné nechat jejich dítě v pláči v mateřské škole. Je důležité, aby si uvědomovali, že jej nechávají v dobrých rukou. Problematické je, když se rodič před dítětem také rozbřečí, poté dítě také adaptaci nezvládá (Pöslová, 2020). Kořátková (2014) popisuje situaci, kdy jsou děti a rodiče před vstupem do mateřské školy citově propojeni a tato provázanost může mít vliv na zvládnutí adaptace dítěte. Pokud rodič nebude s předškolní docházkou dítěte srovnaný, dítě to může vycítit a odmítat docházet do mateřské školy. Lažová (2013) říká, že by se rodiče měli kontrolovat, aby své negativní postoje k mateřské škole neprobírali před dítětem. Právě styl, jakým rodiče mluví o mateřské škole, formuje vztah dítěte k dalšímu vzdělávání.

3 PODPORA ADAPTACE DÍTĚTE

V této kapitole se budu věnovat přípravě dítěte na mateřskou školu. Čemu by rodiče měli věnovat pozornost a také, jak přistupovat k dítěti v adaptačním procesu. Čím jim mohou pomoci zvládnout tuto náročnou situaci. Jak říká Dowling (2014), vzhledem k tomu, že děti v předškolním věku jsou zcela závislé na svých rodičích, měli by si rodiče uvědomit důležitost své role v adaptačním procesu a pokusit se dítěti pomoci usnadnit vstup do mateřské školy. Dítěti by se mělo dostat podpory celé rodiny.

3.1 Role rodiny ve výchově a procesu adaptace

Již od útlého věku dítěte by se rodiče měli zajímat o to, jak dítě co nejvíce a nejlépe rozvíjet a vychovat. Rodiče mají důležitou roli ve výchově dítěte, vytvářejí jeho prvotní obraz o světě, učí ho sebeobsluže, mluví s ním a tím jej připravují na život. Každý rodič k výchově přistupuje jinak a může mít i jiný názor na věk dítěte nastupujícího do mateřské školy. Děti nastupující do mateřské školy od tří let budou připravené jinak, než děti, které nastupují na poslední povinný rok předškolní docházky. Také je rozdíl, když všechny tříleté děti nastoupí do jedné třídy a najednou má paní učitelka více než dvacet pět odlišných osobností, jelikož každé dítě nastupuje do mateřské školy z jinak podnětného prostředí a každému z nich se rodiče věnovali jiným způsobem. Rodič by se měl již od zápisu zajímat o to, jak snížit psychický nápor, který dítě při nástupu do mateřské školy pocítí, aby se eliminovaly určité nežádoucí neúspěchy během prvních měsíců v mateřské škole (Kořátková, 2014).

Od čeho by se měli rodiče určitě odrazit ve výchově, je naučit dítě sebeobsluhy. Jde o základ, který patří k důležitým faktorům adaptace v mateřské škole. Dítě je již od druhého roku života schopné kontrolovat, zda potřebuje na toaletu a mělo by zvládat přes den vydržet bez pleny. Během spánku je to časově o něco náročnější, ale časem se dá zvládnout i to. V prostředí mateřské školy jsou sice ve třídě pro děti dvou až tříleté vytvořené přebalovací koutky, ale jak pro dítě, tak i pro rodiče a učitelky je příjemnější, když už zvládá dítě chodit na toaletu (Pöslová, 2020).

Kořátková (2014) uvádí ještě skutečnost, že by adaptaci mohla narušovat nesrozumitelnost dětské řeči. Kdyby dítěti nebylo rozumět, špatně by se domlouvalo s dětmi a nezapojovalo by se do her. Co se ještě týká mluvy, Matějček (2017) zmiňuje i negativní stránku věci,

a to sprostá slova, která si může dítě osvojit v rodině. V kolektivu dětí nejsou vhodné. Rodiče bývají alibističtí, ale většinou se ukáže, že původ dětského slovníku je právě v rodině.

Když dítě nastoupí do mateřské školy, mělo by být již samostatné v jídlu, nemělo by být závislé na tom, že jej někdo krmí anebo dokonce, že jej někdo obléká a samo nic nezvládne. Naučit dítě jíst a samostatně se oblékat ušetří učitelce čas, rodičům nátlak ze strany učitelek, že jej to mají doučit a dítěti to usnadní adaptaci na prostředí mateřské školy. Ke stravování se váže i další bod, kdy děti neumí pít z hrnku, doma mají různé lahve ještě na sání a v mateřské škole odmítá z hrnku pít (Kořátková, 2014). Matějček (2017) doplňuje ještě výběr jídelníčku, když si dítě doma může v jídlu vybírat, a může mít jiné jídlo než ostatní – v mateřské škole tuto možnost výběru většinou nemá a může to být v adaptačním procesu problém. Všechny tyto věci mají vliv na to, jak bude dítě schopné zvládnout adaptaci. Schmidt (2020) zdůrazňuje bod, že by dítě mělo být samostatné ve vymyšlení si vlastního programu. V mateřské škole je to jiné než doma a najednou už nemá plnou pozornost dospělého, proto je výhodou, když si umí dítě samo najít aktivitu a hrát si samostatně.

Matějček (2017) uvádí, že je dobré děti, již od útlého věku, učit zdravit, poprosit a poděkovat, jinak řečeno základy slušného chování. A jak jinak toho dosáhnout než tím, že se tak jako rodiče budeme chovat. Děti vidí v rodičích vzor a když je rodič slušný, tak i jejich dítě bude slušné. Není potřeba je všechno učit, děti se učí nápodobou, kdy napodobují chování rodičů. Další věcí je, že by se rodič neměl povyšovat nad dítě. Dítě přirozeně vzhlíží ke svým rodičům, tak není potřeba jim stále říkat, co jako děti nesmí a co mohou dělat pouze rodiče. Filliozat (2015) podotýká důležitý bod ve výchově, a to nastavení mantinelů dětem – jedná se o určitá rozhraní, které rodiče nastaví dětem, aby věděly, co můžou a co je již za hranou. Pokud si navyknu na určitý řád a pravidla, bude pro ně přestup do mateřské školy příjemnější. I učitelce mateřské školy se s těmito dětmi bude lépe pracovat. Mantinely by se měly nastavovat skrze doporučení toho, co je dovoleno než skrz zákazy. Dítě to poté lépe přijímá a s mantinely se lépe identifikuje.

Když se bavíme o dítěti kolem třetího roku života, nesmíme zapomenout na období vzdoru, kdy dítě chce zkoušet věci samo. Tohoto období je dobré využít k podpoře pomoci v domácnosti i v péči o sebe sama. Dítě chce samo vyzkoušet spoustu věcí, ale rodiče často udělají práci za něj a nenechají jej si to udělat, protože by mu to trvalo dlouho. Děti tímto ale může ztratit motivaci, která je v tomto období velká, a pokud ji nepodpoříme, už se bude

těžce dohánět. Rodiče by si měli udělat na děti více času a nechat děti se učesat, obléct a doma třeba zamést nebo utřít nádobí (Matějček, 2017).

Dítě může přijít do mateřské školy už i s tím, že se umí bavit s jinými dětmi, je zvyklé na přítomnost dalších dětí a umí navazovat kontakty. Toho rodiče docílí tím, že dítě budou brát do kolektivu, kde budou další děti. Při adaptaci na prostředí mateřské školy se naráží také na problém, že dítě je přílišně fixováno na matku a tomu může matka předejít tím, že bude dítě nechávat se známými druhými lidmi a dítě tak bude schopno vydržet bez přítomnosti matky v jiném prostředí, v jiném kolektivu. Vždy je potřeba dítě ujistit, že si pro něj rodič přijde, aby mělo jistotu. Zároveň bychom dětem neměli lhát. Dítě nám plně důvěruje a nechceme, abychom ztratili jeho důvěru (Kotátková, 2008). Říčan (2021) popisuje reakce dítěte na odloučení od matky. Prvním stádiem je *protest*, kdy se dítě, po odchodu matky, rozpláče a nedovede si připustit, že by jej matka mohla opustit. Následuje *zoufalství*, dítě se začíná uzavírat do sebe a odmítat kohokoli a cokoli. Třetím stádiem je *odpoutání od matky*, v této fázi si dítě nachází náhradu za matku, může to být jiný dospělý nebo třeba i dítě. V mateřské škole se jedná o paní učitelku, či blízkého kamaráda dítěte.

Když dítě vyrůstá v rodině se sourozencem či sourozenci, sice se ne vždy počítají za vrstevníky, ale jsou díky tomu zvyklí na přítomnost někoho dalšího a může to mít pozitivní dopad na proces adaptace (Matějček, 2005).

Adaptace může být příjemnější, když bude dítě vědět, kam bude chodit. Většinou rodiče vyberou mateřskou školu podle toho, kde bydlí, tudíž mohou chodit na procházky a projít se i kolem mateřské školy a tím už dítě pomalu připravovat. Dítě bude znát okolí a bude vědět, jak je to daleko od domova. Když už nadejde čas zápisu do mateřské školy a registrace ke školní docházce, mohou rodiče brát na veškeré návštěvy a konzultace dítě s sebou. Je to dobrá cesta k tomu, aby dítě nebralo prostory mateřské školy jako něco nového a neznámého, ale bralo změnu prostředí přirozeně (Schmidt, 2020).

Pro klidnější průběh se může proces adaptace odstupňovat. Nejprve se dítě seznamuje s novým prostředím a může mu s tím pomoci rodič, který je s ním nějaký čas ve třídě a asistuje dítěti v orientaci ve třídě, prohlíží si s ním hračky a ukazuje mu možnosti zabavení se. Poté rodič odejde, ale měl by ve třídě zůstat dospělý, který dítěti nabídne pocit bezpečí, tím se v tuto chvíli stává učitelka. Takto dítě zvládne vydržet dobu v mateřské

škole, než přijde rodič. Dítě ví, že jej tam rodič nenechá a že se nemusí bát. Vrcholnou fází je, že si dítě tvoří přátelství ve třídě, komunikuje, objevuje samo prostředí a pokud se něco děje, zajde za paní učitelkou. V této fázi vidíme důvěru dítěte v učitelku, což můžeme považovat za zvládnutou adaptaci (Schmidt, 2020).

Na co by se nemělo zapomínat a má to velký vliv na adaptaci, je ranní loučení. Často bývá tento bod zmiňován v doporučení mateřské školy pro adaptaci. Rodiče by měli dítě dovést do třídy, rozloučit se, popřát mu, aby si užilo den a připomenout mu, kdy se pro něj vrátí. Pro dítě to má velký smysl, aby vědělo, že si jej rodiče vyzvodnou a nemusí se bát, že jej tam nechají (Mertin, 2021).

3.2 Role školy v procesu adaptace

Mnozí rodiče, když přivedou své první dítě do mateřské školy, třeba neví, jak učitelky s dětmi pracují, neví, co očekávat, necítí se dobře anebo nemají takovou důvěru. Mohou se bát, že budou posuzováni, že bude hodnocena jejich výchova dítěte. Tyto situace se v dnešní společnosti snaží učitelky eliminovat. Učitelky by se již před nástupem dítěte do mateřské školy měly zajímat a navazovat kontakty s rodiči, aby spolu vytvořili vztah založený na důvěře. Možností, jak navazovat kontakty, je mnoho. Pokud se nám podaří rodiče uklidnit a vytvořit vhodnou atmosféru pro všechny účastníky procesu adaptace, je to dobrá cesta k budoucí spolupráci (Kořátková, 2014).

Mateřská škola navazuje kontakt s rodiči i před podáváním přihlášek, a to konáním akce Den otevřených dveří. Jedná se o jedno odpoledne, kdy budou moct rodiče se svými dětmi přijít a podívat se do tříd, do kterých by děti docházely. Paní ředitelka či pověřená učitelka by představila rodičům chod mateřské školy a odpovídala na dotazy rodičů. Mimo výklad učitelek jsou pro děti nabídnuty zábavné aktivity, kdy by se seznamovaly s prostředím. V dnešní době se rodiče více informují o nabídce, kterou mateřská škola nabízí (Splavcová & Kropáčková, 2016). Dále některé mateřské školy nabízí rodičům s dětmi, v druhé polovině školního roku, přicházet v odpoledních hodinách do mateřské školy. Rodiče tímto mohou děti uklidnit, seznámit s novým prostředím, ve kterém bude dítě brzy trávit mnoho času bez jejich přítomnosti (Metro, 2012).

Další možnosti pro seznámení rodičů a dětí s mateřskou školou jsou: organizace rodičovských schůzek, během kterých je možné využít individuálních schůzek s učitelkou, dále seznamovací odpoledne pro rodiče, protože v prostředí mateřské školy vznikají přátelství i mezi rodiči, jelikož mají společné téma k hovoru a mohou se bavit o výchově

nebo scházet se na narozeninových oslavách s dětmi (Niesel & Griebel, 2005). Rodičovské schůzky by se měly konat ještě před začátkem školního roku a nemusí se vždy konat v přítomnosti všech rodičů najednou. Učitelky mateřské školy mohou rodičům nabídnout individuální schůzku, na které si budou moci v klidu pohovořit bez dalších svědků. Na této schůzce může proběhnout i nějaká výměna informací, kdy učitelka tedy seznámí rodiče s postupnou adaptací a rodič informuje učitelku o případných potřebách dítěte. Právě i vzájemná informovanost mezi rodičem a učitelkou je důležitá a může mít vliv na zvládnutí adaptace dítěte. Když se budou vzájemně domlouvat a informovat, můžou předcházet určitým komplikacím a zpříjemňovat dítěti pobyt v mateřské škole. Tyto individuální schůzky nemusí být jen záležitostí jednorázovou, rodiče mají často ve své mateřské škole možnost domluvit si kdykoli v průběhu roku konzultaci s paní učitelkou v čase, který všem aktérům vyhovuje (Syslová, 2016).

O průběhu adaptačního procesu je vhodné poradit se s rodičem dopředu. Učitelka by měla obeznámit rodiče s průběhem adaptace a zjistit také pohled rodiče. Mateřská škola také může vytvořit pro rodiče plán adaptace, ve kterém bude popsán možný postup adaptace a příprava na ni (MŠMT, 2021). Na začátku docházky dítěte je možné rodičům nabídnout, že mohou s dítětem ve třídě zůstat, ale některé mateřské školy to odmítají s tím, že by tímto mohli adaptační období protáhnout, protože by si dítě muselo zvykat dvakrát. S rodičem bychom měli probrat nástup do zaměstnání, aby si jej posunuli na později nebo začali se zkráceným úvazkem, aby si dítě v případě potíží mohli vyzvednout nebo nabídnout postupnou adaptaci (Splavcová & Kropáčková, 2016). Ohledně přítomnosti rodiče v mateřské škole se vedou diskuse, zda je to vhodné, či nikoli. Syslová (2016) popisuje přítomnost rodiče v mateřské škole jako pozitivní v oblasti seznámení rodiče s chováním dítěte mimo prostředí domova. Rodič díky této návštěvě může sledovat své dítě, jak reaguje, jak se zapojuje do činností, jak je angažované, ale může to přinášet i stinnou stránku, kterou si autorka uvědomuje, a tou je možné předvádění se dítěte před rodičem nebo ohrožení zvládnutí adaptace.

Učitelka každý rok dostává novou třídu, novou skupinu dětí. Každý rok je součástí adaptace dětí i jejich rodičů, zvláště u nejmenších dětí. Učitelka je odborně kvalifikovaná, empaticky přistupuje k dětem, rodičům, pokud možno se snaží vyjít vstříc i potřebám rodiny (Niesel & Griebel, 2005). Na začátku školního roku zařazuje takové aktivity, které pomáhají dětem seznámit se s prostředím, zvyknout si na kolektiv dětí a celkově se snaží zpříjemnit dítěti pobyt v mateřské škole (MŠMT, 2021).

Směrem k rodičům učitelka volí takový přístup, aby komunikace byla příjemná pro oba aktéry konverzace. Každý rodič potřebuje být jinak informovaný. Zájem rodičů je v prostředí mateřské školy největší. Podle autora, s přibývajícím věkem dětí, rodiče ztrácí zájem o informovanost o výsledcích svých dětí. Vliv má ovšem i úspěšnost dítěte. Rodiče dětí, které nemají problémy ve škole jsou více angažovaní, než rodiče, kteří opakovaně musí s učitelkou řešit problém (Hornby, 2011). Z důvodu rozdílné potřeby rodičů být informován, se učitelka zaměřuje u adatace nejen na poznávání dětí, ale i jejich rodičů. Může přistupovat citlivěji ke komunikaci s matkami, které adaptaci dítěte prožívají více, než otcové. A naopak, k otcům může přistupovat více věcně. I slovník, kterým učitelka mluví s rodičem se může lišit (Lindner, 2019). K tomu se připojuje názorově i Lažová (2013), která doplňuje diskrétnost informací. Když hovoří učitelka s rodičem při předávání dětí, měla by si dávat pozor, aby informace, které chce sdělit, nebyly negativní, jelikož takové informace by dítě slyšet nemělo. Pokud potřebuje učitelka řešit nějaké spory nebo komplikace, měla by si rodiče vzít stranou nebo si s ním domluvit individuální schůzku v soukromí. Každý takový rozhovor by měl ovšem končit pozitivně.

Někteří autoři uvádí, že výhodou při adaptaci může být třída heterogenní, kdy starší děti mohou těm mladším pomoci při hledání nových vztahů a ukáží jim, jak to v mateřské škole chodí. Je to ovšem ošemetné téma a vedou se na tohle téma diskuse. Vliv na rychlejší a snazší adaptaci má i osobnost učitelky, u které by mělo dítě vidět oporu a mělo by se v její přítomnosti cítit bezpečně (Koťátková, 2008). Z těchto důvodů mateřská škola, která má heterogenní třídy, může přiřadit do jedné třídy sourozence nebo jiné rodinné příslušníky, aby mladší dítě mělo ve třídě oporu v pohobě staršího dítěte, se kterým má vybudovaný blízký vztah a může se na něj spolehnout. Na začátku školního roku může také pomoci přítomnost obou učitelek, případně přítomnost chůvy či asistentky pedagoga ve třídě, jelikož na začátku roku, dítě vyhledává přítomnost jiného dospělého, na kterého se může spolehnout (Sokolová, 2021).

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 CHARAKTERISTIKA VÝZKUMU

V praktické části mé bakalářské práce se věnuji kvalitativně orientovanému výzkumu. Kvalitativní výzkum jsem zvolila z důvodu směřování tématu k subjektivním názorům člověka na téma přípravy dítěte na mateřskou školu, tudíž bylo potřeba se domluvit na setkání s participanty a doptávat se blíže na pocity rodičů spojené s adaptací dítěte na mateřskou školu a rozvíjet odpovědi učitelek o jejich zkušenostech. Rozhovorům s participanty předcházelo prostudování literatury, abych mohla případně participanty nasměrovat k tématům, na které si zrovna nevzpomenou a zároveň, abych získala co nejvíce potřebného materiálu.

4.1 Výzkumné cíle a otázky

Hlavním výzkumným cílem mé bakalářské práce je analyzovat a popsat roli rodiny v adaptaci dítěte na prostředí mateřské školy.

Od hlavního cíle se odvíjejí dílčí cíle:

- Popsat roli rodiny při adaptaci dítěte na prostředí mateřské školy z perspektivy rodičů.
- Popsat možnosti usnadnění adaptačního procesu dítěti v mateřské škole.

Výzkumné otázky korespondují s cíli mé bakalářské práce a vychází z nich.

Hlavní výzkumná otázka: Jaká je role rodiny v adaptaci dítěte na prostředí mateřské školy?

Z dílčích cílů, jež jsem zmínila výše, vycházejí tyto výzkumné otázky:

- Jak vnímají rodiče svou roli při adaptaci dítěte na prostředí mateřské školy?
- Jaké jsou možnosti usnadnění adaptačního procesu dítěti v mateřské škole?

4.2 Výzkumná strategie a metoda sběru dat

Ke své práci jsem zvolila *kvalitativně orientovaný výzkum*, skrze něj „se snažíme pochopit účastníky a do hloubky poznat sledovanou problematiku. Často jeho prostřednictvím odhalujeme neočekávaná zjištění a reakce“ (Eger & Egerová, 2022, s. 99). Oproti kvantitativnímu výzkumu, kde pracují výzkumníci především s čísly, u kvalitativního výzkumu se pracuje spíše se slovy. Na začátku nedefinujeme hypotézy, našim úkolem je do hloubky prozkoumat danou problematiku a na jejím základě můžeme vytvářet

a formulovat teorie nové, nebo také přijít na nový náhled na danou problematiku a nacházet na jejím základě možné řešení. Můžeme ale spatřit problém tohoto typu výzkumu, když se hovoří o zobecnitelnosti, která u kvalitativního výzkumu není možná. Zapojuje se do něj menší počet lidí (participantů), a výsledky platí právě pro zapojené participanty, nejsou objektivní, ale mohou pomoci rozkrýt a hledat řešení na danou problematiku, v našem případě na problematiku výchovy a vzdělávání. Co může být problematické u kvalitativního výzkumu je i výběr participantů, nemělo by se jednat o nahodilý výběr, ale vybraní lidé by problematice měli rozumět a měli by s ní mít zkušenost (Švaříček & Šedřová, 2014).

Ke sběru dat jsem si zvolila *interview*, které často bývá nazýváno širším termínem rozhovor. „Interview je metoda sběru dat o pedagogické realitě, která spočívá v bezprostřední verbální komunikaci výzkumného pracovníka a respondenta“ (Chráska, 2016, s. 176). Díky této metodě, se můžeme hlouběji ponořit do zkoumaného tématu a do zkušeností účastníka výzkumu, a na jejím základě dále směřovat otázky rozhovoru (Chráska, 2016).

Je ovšem potřeba uvést, že v mém výzkumu jsem použila konkrétně *polostrukurované interview*. To znamená, že jsem si předem připravila okruhy otázek, na které ovšem participanti měli možnost volně odpovídat. Já se případně doptávala na jejich odpovědi, abych dosáhla co nejkonkrétnějších odpovědí, nebo abych si ujasnila, zda jejich odpovědím rozumím správně (Ferjenčík, 2015). Autoři Townsend, Loudoun a Lewin (2016) spatřují v tomto způsobu sběru dat problém v kladení otázek, jelikož každý může pochopit otázku jinak a sesbíraná data jsou roztříštěná a velmi široká. Výzkumník by měl dokázat rozhovor řídit tak, aby se dotazovaný příliš neodkláněl od tématu a mluvil k věci. K řízení interview doplňuje Chráska (2016), že získaná data jsou odrazem schopnosti výzkumníka vést interview. Pokud se výzkumník nedoptává, může tím ztratit důležité poznatky k tématu. Na druhou stranu by měl také udržet linii odpovědí participanta, aby nezačal mluvit o zkušenosti druhých, případně vede rozhovor tak, aby odpovědi byly co nejkonkrétnější. Okruhy jsou vytvořeny flexibilně, abych mohla reagovat na odpovědi participantů a rozvíjet je.

Klíčové otázky k interview jsem rozdělila do těchto tří okruhů:

Průběh adaptace dítěte na prostředí mateřské školy.

- Z obou perspektiv je tento okruh orientován na představu o ideálně probíhající adaptaci dítěte a o skutečnosti, která se v mateřské škole děje. U učitelek jde především o obecnou zkušenost.
- U rodičů jde o zkušenost s konkrétně jejich dětmi. Okruh zahrnuje i případné problémy při adaptaci, jež mohou nastat.

Role rodiny při adaptaci dítěte na mateřskou školu.

- Z perspektivy učitelek jde o zkušenosti učitelky s rodiči, kteří přivádí dítě poprvé do mateřské školy. S jakými typy rodin se již učitelka setkala a jak vypadá adaptace dítěte z jednotlivých typů rodin.
- Oproti tomu rodiče odpovídali na otázky týkající se jejich role v adaptaci dítěte. Jak ji sami vnímají a v čem si myslí, že tkví. Jak dítě vychovali a co si přináší do mateřské školy z rodiny.

Adaptace dítěte před a po nástupu do mateřské školy.

- Ze strany učitelek jde o jejich zkušenost s dobou před nástupem dítěte do mateřské školy. Jak komunikují s rodiči, co nabízí rodičům a jejich dětem, aby pozdější adaptace proběhla co nejvíce přirozeně a na druhé straně, jak vypadají první týdny dítěte v mateřské škole, jak se mění spolupráce s rodinou.
- U rodičů jde o srovnání procesu adaptace před nástupem dítěte do mateřské školy a v prvních týdnech strávených v mateřské škole. Jak dítě reagovalo na nové prostředí první dny a jestli se postoj dítěte změnil po pár týdnech.

Je také potřeba zmínit etickou stránku výzkumu. Nikde se sice nenachází přesné vymezení toho, co je potřeba zajistit, ale každý výzkumník by se měl zamyslet nad tím, jak zajistit etickou stránku u jeho práce (Švaříček & Šedřová, 2014). Já se zaměřila na anonymitu participantů a jejich dětí, aby se nebáli mluvit o tématu mé práce, jelikož pro někoho by mohlo být velmi intimní. K mé práci jsem tedy vypracovala informovaný souhlas účastníka výzkumu, v literatuře nazývaného jako *poučený souhlas*, abych mohla získané odpovědi využít ve svém výzkumu.

4.3 Výběr výzkumného vzorku a jeho charakteristika

Ke svému výzkumu jsem oslovila dvě skupiny participantů. První skupina byla složena z pěti rodičů, konkrétně matek, u kterých jsem si nastavila kritérium, aby neměly pedagogické vzdělávání, kvůli autentičnosti a neovlivněným odpovědím. Druhým kritériem byla nedávná zkušenost s adaptací, a to nejvýše 3 roky. A poté jsem upřednostňovala ty matky, které mají zkušenost s adaptací se svým prvním dítětem, ale závazným kritériem to už nebylo. Participanty ze skupiny rodičů jsem oslovovala na základě metody sněhové koule, kdy mi byli rodiče doporučováni od učitelek mateřské školy. Zaměřovala jsem se na různorodost participantů. Proto jsem byla ráda, že s účastí souhlasila matka dítěte, které nastupovalo do mateřské školy až na poslední povinný rok, dále dlouhodobá pěstounka a také matka, která měla oporu v tchyni, která pracuje jako paní učitelka v mateřské škole. Děti participantů chodí do mateřských škol ve Zlínském kraji. Jedná se o mateřskou školu ve Zlíně, dále v obcích v oblasti Rožnovska a Kroměřížska. Matky byly ve věku 29 až 49 let.

Druhou skupinu tvoří paní učitelky z mateřských škol. Ačkoli jsem oslovila paní učitelky ze dvou mateřských škol ve Zlínském kraji, zkušenosti učitelek byly ze čtyř různých mateřských škol. Stejně jako u rodičů, zaměřila jsem se na učitelky, které mají nedávnou zkušenost s adaptací, tedy setkali se s ní v posledních třech letech. Oslovovala jsem učitelky, které pracují u tří až čtyřletých dětí. Zkušenost učitelek u nejmenších dětí se pohybuje od pěti měsíců do jedenácti let. Učitelky mají i různé pedagogické vzdělání, jak středoškolské, tak i vysokoškolské bakalářské vzdělání. Učitelky jsem oslovovala na základě mých kontaktů v mateřských školách, kde jsem uskutečňovala své odborné nebo souvislé praxe na střední nebo vysoké škole. Jednalo se o dvě mateřské školy, jedna škola z krajského města a druhá z obce v oblasti Rožnovska. Věk učitelek se pohyboval v rozmezí 27 až 47 let.

Charakteristika participantů

R1: Participantem je matka ve věku 29 let. Participantka je vystudovaná kadeřnice s ukončeným maturitním vzděláním. Žije s rodinou v obci v oblasti Rožnovska. S manželem vychovávají dvě děti – 4,5letou Anežku, která začala chodit do mateřské školy v únoru 2021 ve věku 3,5let a 2letého Matyáše, se kterým je matka momentálně ještě na mateřské dovolené. Jelikož vstup do mateřské školy je spojován i s častými nemocemi, rodiče vstup dcery odložili, jelikož syn měl v té době teprve půl roku.

R2: Druhou zástupkyní ze skupiny rodičů je matka ve věku 37 let. Má vysokoškolské inženýrské vzdělání v oboru ekonomie, je ovšem matkou v domácnosti, manžel denně dojíždí za prací a na výchově dětí se nepodílí. Žije s rodinou v krajském městě. Manželé mají dva syny – starší syn Daniel má 9 let a chodí do alternativní základní školy. Mladší syn Šimon má 6 let a druhým rokem dochází do státní mateřské školy. Oba synové do mateřské školy nastoupili na poslední povinný rok.

R3: Dále souhlasila s účastí na výzkumu matka ve věku 34 let, která má vyšší odborné vzdělání v oboru design oděvů a momentálně si hledá práci po ukončené mateřské dovolené. S rodinou žije v krajském městě. Spolu s partnerem vychovávají 3 a třičtvrtě letou dceru Elišku, která nastoupila do mateřské školy v říjnu 2022 ve 3 a půl letech. Vstup odložili o měsíc, aby se dcera nenechala strhnout emocemi ostatních dětí.

R4: Čtvrtou participantkou je dlouhodobá pěstounka, ve věku 49 let. Zdravotní sestra s doktorským vzděláním je momentálně doma na mateřské dovolené. Žije v krajském městě. S manželem dostali na začátku roku 2022 do péče dvě děti, které ještě pár měsíců před předáním navštěvovali u přechodných pěstounů, aby si děti na dlouhodobé pěstouny navykly. Při předání dětí do péče bylo starší Simoně 2 a půl roku a mladší Evě rok a půl. Starší dcera začala chodit do mateřské školy v září 2022.

R5: Posledním participantem ze skupiny rodičů je opět matka ve věku 34 let. Participantka má inženýrské vysokoškolské vzdělání v oboru ekonomie. Žije v obci v oblasti Kroměřížska. Aktuálně po mateřské dovolené pracuje ve svém oboru. S manželem vychovává 4letého syna Marka, který nastoupil do mateřské školy v malé obci ve 2 a půl letech v září 2021.

U1: První participantka ze skupiny učitelek má 35 let. Má bakalářské ekonomické vzdělání a později si dodělala na mateřské dovolené pedagogické vzdělání. Pracuje v mateřské škole v krajském městě. U tříletých dětí má 9měsíční praxi v MŠ v malé obci. Dále učila u dětí 4 – 5letých. S adaptací má přímou zkušenost i z pozice matky dvou dětí.

U2: Druhá učitelka má 46 let. Pedagogické vzdělání ukončené maturitou si dodělala po mateřské dovolené při práci asistentky pedagoga v mateřské škole u tříletých dětí. Pracuje v mateřské škole v oblasti Rožnovska. Jako asistentka pracovala 9 let. Poté opět nastoupila na mateřskou dovolenou a před dvěma lety nastoupila jako učitelka u tříletých dětí. S procesem adaptace má i vlastní zkušenost se svými čtyřmi dětmi.

U3: I třetí participantka v pozici učitelky ve věku 47 let si doplnila pedagogické vzdělání ukončené maturitou později při práci asistentky pedagoga v mateřské škole v obci v oblasti Rožnovska. U nejmenších dětí byla jako asistentka 5 let. Jako učitelka působí nyní u 4 – 5letých dětí, kde se také setkává s procesem adaptace. Při své práci využívá své zkušenosti se svými třemi dětmi.

U4: Další participantkou je učitelka ve věku 27 let. Vystudovala střední pedagogickou školu, na kterou navázala i bakalářským vzděláním na vysoké škole. Pracuje v městské mateřské škole v krajském městě, kde 4 roky působila jako učitelka u 4 – 5letých dětí a nyní je od září 2022 u 3 – 4letých dětí.

U5: Poslední participantkou je učitelka ve věku 45 let. Vystudovala střední pedagogickou školu. Čtyři roky pracovala v soukromé mateřské škole v krajském městě, kde pracovala u dětí ve věku 2 – 3let. Nyní působí ve státní mateřské škole u dětí 5 – 6letých. S adaptací má zkušenost i z opačné strany, jelikož má 3 děti.

4.4 Organizace výzkumu, postup při zpracování dat a jejich analýza

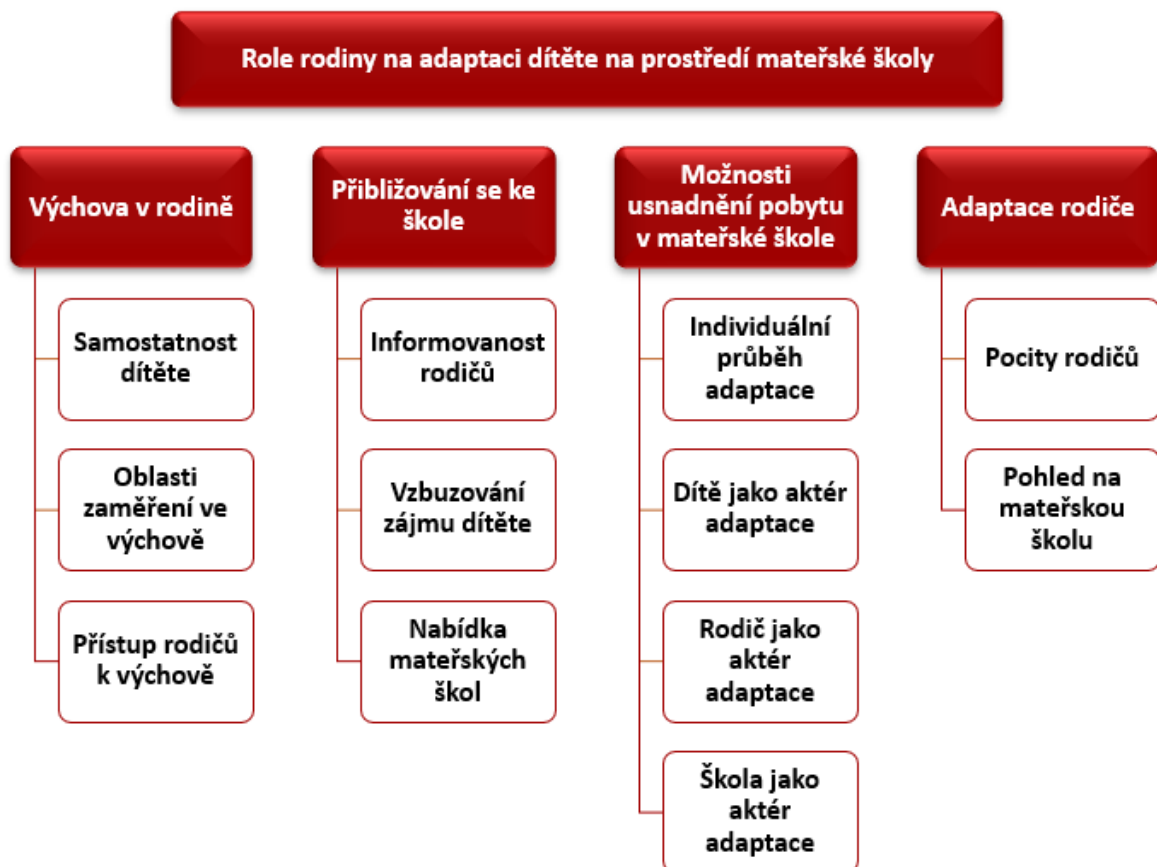
Na začátku jsem si musela projít literaturu k tématu mé práce, abych věděla, jak vytvořit okruhy otázek k interview. Na základě prostudování zdrojů jsem vytvořila okruhy otázek polostrukturovaného interview tak, abych měla představu, jak rozhovory vést a kam se ubírat, aby se mi dostalo co nejdetailnějších odpovědí.

Po sestavení okruhů, jsem začala oslovovat participanty. Některé jsem oslovila osobně během svých praxí, jiné telefonicky. Nejprve šlo o navázání kontaktu, později jsme se domluvili i na termínu, času a místě setkání. Data jsem mohla začít sbírat po dokončení informovaného souhlasu účastníka výzkumu (viz příloha P I). Po domluvě jsem se s participanty sešla na jimi vybraném místě a já je obeznámila s průběhem rozhovoru. Všechny participanty jsem obeznámila o způsobu využití jejich dat. Zaručila jsem jejich anonymitu a anonymitu jejich dětí. Zdůraznila jsem dobrovolnost účasti na výzkumu a jejich právo kdykoli odstoupit. Po podepsání souhlasu jsem se ještě zeptala, zda mohu rozhovor nahrát na mobilní telefon či ne. Souhlas mi byl udělen od všech participantů a možnosti odstoupení také nikdo nevyužil. Rozhovory jsem vedla formou otevřených otázek, na které jsem nechávala participantům dostatek času k odpovědím.

Rodiče vystupují v mém výzkumu pod zkratkou R s pořadovým číslem. Jména dětí, používaná dále v textu, jsou změněna. Učitelky jsou pod zkratkou U s pořadovým číslem.

Všichni participanti jsou ze Zlínského kraje. Sběr dat probíhal od května 2022 do února 2023. Rozhovory probíhaly na místě určených participanty, aby se cítili komfortně. Za některými participanty jsem přišla do mateřské školy, s některými jsem mluvila v pohodlí jejich domova, se dvěma participanty jsem se setkala v kavárně a jeden rozhovor proběhl přes sociální síť Messenger.

Po ukončení sběru dat následoval transkript získaných výpovědí, tedy přepis do psané podoby. Přepis rozhovorů jsem opětovně pročítala a začala kódovat. Použila jsem otevřené kódování ve Wordu, z důvodu přehlednosti, jelikož jsem kódy často přejmenovávala a měnila. Celé rozhovory jsem analyzovala na jednotlivé kódy, které jsem následovně na základě souvislostí kódů slučovala do kategorií a jim patřících subkategorií. Vznikly mi 4 kategorie a 12 subkategorií. Po vytvoření kategorií a subkategorií jsem pokračovala s interpretací dat.

Obrázek 1 Kategorie a subkategorie výzkumného šetření

5 INTERPRETACE ZÍSKANÝCH DAT

V této části se pokusím sumarizovat poznatky, které mi vyšly z analýzy sesbíraných dat. Z přehledu výše můžeme vidět, že první tři kategorie jsou zaměřené na časové hledisko vstupu dítěte do mateřské školy – výchova v rodině, počátky přípravy dítěte na docházku a samotný vstup. Čtvrtá kategorie poukazuje na to, jak je tento proces náročný pro rodiče, co prožívají a jak jejich prožívání může ovlivnit úspěšnost adaptace jejich dítěte.

5.1 Výchova v rodině

Kategorie pojednává o přístupu rodiny k výchově, aniž by v té době přemýšleli nad umístěním dítěte do mateřské školy. Rolí rodiny je připravit dítě na praktický život. Participantů se často odkazovali již na rané dětství. Nebyl mi řečen věk dítěte, ve kterém je potřeba jej začít připravovat na mateřskou školu, ale nahlíželi na přípravu v širším pojetí, kdy popisovali vše, čemu se ve výchově věnovali a co jim přišlo neopomenutelné, aby dítě ovládalo a umělo již z prostředí rodiny.

5.1.1 Samostatnost dítěte

Samostatnost se ukázala jako nejdůležitější oblast ve výchově dítěte, což potvrdily učitelky i matky účastníci se výzkumu. Participantů se shodovali na zvládání hygieny, stravování a oblékání.

Zvládání hygieny zahrnuje schopnost dítěte si říct, že potřebuje vykonat potřebu, kontrolovat své potřeby, aby stihlo dojít na toaletu, utřít se, obléknout, umýt a utřít si ruce. Rodiče v této oblasti popisovali, jak probíhalo učení dítěte zvládání hygieny a jak mateřská škola může u někoho pomoci jako motivace k odstranění plen. Učitelky popisovaly, že děti v mateřské škole základy hygieny ovládají, ale zkouší, co učitelka povolí. Zároveň se objevilo, že i přes uzákonění přebalovacích koutků ve třídách pro nejmladší děti, někteří rodiče o této možnosti neví a některé mateřské školy mají stále podmínku pro přijetí, aby dítě bylo bez plen.

„Tak tady je podmínka, teda jako asi v každé školičce, že nesmí mít plínku, tak on chodil už od roku na hrníček, to neměl dlouho.“ (R5)

„Tak teď je uzákoněné, že můžou mít děti pleny, takže na tohle jsme tady připraveni a pomalu u dětí pleny odbouráváme. (...) Ale je dobré, když si dokáže říct, že chce na záchod, aby vědělo, že zrovna potřebuje na záchod a tohle řešíme s rodiči případně.“ (U2)

Dalším bodem je stravování, což zahrnuje samostatnost dítěte při jídle. Nikdo mi ze zúčastněných nezmínil příbor, učitelky spíše poukazyvaly na to, že by dítě nemělo být zvyklé na krmení druhou osobou a mělo by umět pít z hrnku. Matky stravování zmiňovaly v ohledu, že dítě vedou k nevybíravosti v jídle a k pravidelné stravě.

„(...) no hlavně ta sebeobsluha – oblíkat se, aby se dokázalo samo najíst, (...).“ (U3)

„(...) u nás neexistuje ani vybírání v jídle, jako „to nejím, to nejím“. Takže výchova i v jídle, žádné vybírání.“ (R3)

Posledním bodem sebeobsluhy bylo zmiňováno oblékání dětí. Příprava dětí na pobyt venku bývá v mateřské škole časově náročné, proto učitelkám pomůže, když je dítě schopné se obléct, about, zapnout zip na bundě. Některé mateřské školy mají doporučení pro rodiče, aby dětem dávali boty na suchý zip, jelikož tkaničkové boty si děti nejsou schopny zavázat nebo jim to trvá, a doma jim to pomáhají about rodiče. Dále učitelky spatřují problém v oblékání, když rodiče s dětmi nemají dost trpělivosti a oblékají děti, místo toho, aby jim poskytli prostor.

„A taky oblékání, je kolikrát problém, že ti rodiče nemají trpělivost s těma dětma. Měli by dát dítěti prostor a čas, měli by být v klidu, ač to trvá. (...) Tak i s tímto by mohli začít doma (...).“ (U4)

„(...), oblékne se, boty obuje, jen dojde, když neví, jak to přijde, jak si to má obléct, když tam není lísteček. Ale i zip na bundě si zapne. (R4)

5.1.2 Oblasti zaměření ve výchově

Kromě výše zmíněné sebeobsluhy, jsem se setkala i s jinými odpověďmi. Rodiče se často začali vyjadřovat ke schopnostem dětí, co děti učí, jak s nimi pracují. Přes knížky, počítání až k motorice. Učitelky se více zaměřovaly na obecnější oblasti, nekonkretizovaly oblasti rozvoje, spíše se vyjadřovaly k výše popisované sebeobsluze a socializaci před mateřskou školou. Rodiče si při výchově nemusí uvědomovat, že se jedná o přípravu do mateřské školy, oni ji vnímají, že dítě připravují na budoucí život.

Co se již netýká sebeobsluhy, ale je důležitým faktorem adaptace, je srozumitelnost řeči dítěte. Rodič, který je s dítětem doma, často i přes nedokonalou řeč svému dítěti rozumí. V mateřské škole by ale dítě mělo mluvit dostatečně srozumitelně, aby mu rozuměly další děti i paní učitelky. Rodiče se k tomuto tématu nevyjadřovali, více zásadní téma to bylo pro učitelky. Ty spatřují problém v tom, že se nejedná o ideální situaci ani pro jednoho

aktéra. Paní učitelka nemůže dítěti pomoci, a ještě ho opakovaným doptáváním dostává do nepříjemné situace. Právě nesrozumitelnost může ovlivnit pobyt dítěte v mateřské škole.

„Pro nás je důležité, aby to dítě rozumělo nám a my jemu, (...).“ (U2)

Ve výchově rodiče dbají i na nastavení mantinelů dětem. I v zájmu učitelů je, aby dítě znalo z prostředí rodiny hranice. Když dítě ví, co se smí a co ne, nebudou pravidla v mateřské škole pro něj problém. I vedení k poslouchání autority k tomu patří. Zúčastnění rodiče byli převážně ve výchově dětí důslední a nastavením hranic dítě připravovali na pobyt v mateřské škole. Pro učitele se nastavení mantinelů jeví jako důležité, jelikož spatřují problémy u dětí s volnou výchovou. Kromě mantinelů se ukázalo za důležité, nastavení režimu dne, který měli rodiče z velké části nastavený. Rodiče měli určené, kdy vstávají, kdy jí, kdy se chodí spát. I díky tomu dítě může snáz zvládat režim dne v mateřské škole.

„Elišku jsme od mala vedli k tomu, že se rodiče poslouchají. Slyšela od nás i zvýšený hlas, máme nastavené mantinely. Ví, že se dospělí poslouchají. (...) člověk musí být na to dítě přísný a vytyčit mu mantinely.“ (R3)

„Taky by měly umět poslouchat, některé děti jsou tak volně vychované, že nám tam pobíhají po třídě, jsou absolutně nezvladatelné, kdy poprvé až ve školce se setkávají s nějakým řádem.“ (U3)

Dále byly výsledky různorodé. Každý rodič se věnuje jiným aktivitám s dětmi. Ty nejdůležitější byly řečeny a shodovaly se na nich i učitelky, ale rodiče mi často poskytli dlouhý seznam oblastí a aktivit, kterým se věnovali. Třeba rozvoj fantazie, počítání do deseti, poznávání barev, práci s časopisy a knížkami, a také hudební aktivity. Dá se to shrnout jako: *„(...) takové komplexní, od všeho trochu.“ (R4).*

Je to hodně individuální, každý rodič se dítěti věnuje jinak, má jiné priority. Na výchovu dítěte není žádný přesný postup. Co se ale ještě ukázalo a na co poukázaly i paní učitelky, byla doporučovaná socializace před nástupem do mateřské školy. Zde se promítá sociálně výchovná funkce rodiny, kterou jsem již zmiňovala. Rodiče v této oblasti mohou začít brát dítě do společnosti vrstevníků, aby si zvykalo na půjčování hraček, navazování kontaktů, a díky tomuto může být lépe připraveno na vstup do mateřské školy.

Z výzkumu vyplynulo, že rodiče o socializaci dítěte jevíli zájem. Někteří začali navštěvovat před vstupem do mateřské školy kroužky, jiní chodili do dětského cvičení nebo třeba do heren. Jedna matka popsala, že si její dítě prošlo náročnou adaptací již před vstupem do mateřské školy a vstup proběhl bez komplikací. Učitelky také doporučovaly socializaci

dítěte před počátkem předškolní docházky. Mají zkušenost, že tato socializace má pozitivní vliv na zvládnutí vstupu dítěte do mateřské školy.

„A do toho jsme chodily do těch heren, takže i socializovat jsem se ji snažila.“ (R4)

„Chodit do nějakých dětských skupinek, do cvičení s dětmi, kde jsou přítomni i rodiče. Je dobré, aby si děti zvykaly na přítomnost dalších dětí, na kolektiv, na cizího dospělého.“ (U5)

Začleňování dítěte do kolektivu a nechávání dítěte hlídat druhou osobou před vstupem do mateřské školy je podstatné i z toho důvodu, aby bylo samostatné a zvládalo být bez přítomnosti matky. Fixace na matku může komplikovat pozdější nástup do mateřské školy. Rodiče tomu mohou předcházet tím, že jej nechají hlídat babičkou, tetou nebo třeba i chůvou a na chvíli odejít.

„(...) roli tam hrají tím, že (...) nechávají děti hlídat babičkám nebo někomu blízkému, aby to dítě nebylo zvyklé jenom na přítomnost rodičů, aby nebylo fixované na tu maminku, protože potom má dítě problémovou adaptaci.“ (U5)

5.1.3 Přístup rodičů k výchově

V přístupu ve výchově se mi rodiče otevírali s tím, jakou roli mají jako rodiče, jakou má ve výchově partner či manžel, a kde brali inspiraci ve výchově.

Jelikož jsem mluvila s omezeným počtem participantů a vybrala jsem si do výzkumu ženy, tak ve výsledku se mi to také promítlo. Setkala jsem se s odpověďmi matek, že jejich partner či manžel se zapojuje do výchovy a je stejně informovaný a angažovaný jako matka – vyzvedává dítě, komunikuje s učitelkou. Samozřejmě matka je více informovaná, jelikož je s dítětem doma. Jedna z matek byla naopak na výchovu sama. Je v domácnosti, muž pracuje a čas na věnování se dětem nemá. Učitelky se vyjadřovaly k tomu, jak otcové do adaptace příliš nezasahují a spíše se angažují matky.

Učitelky ovšem vždy do podmínek rodiny nevidí. To, že otec dítě nevyzvedává, neznamená, že se ve výchově neangažuje. Role otce je však důležitá, je potřeba, aby dítě mělo mužský vzor. Když není možné, aby dítě vyrůstalo s otcem, mělo by mít mužský vzor alespoň v dědečkovi nebo strýci.

„(...), jsme na stejné úrovni. Máme vlastně stejný pohled na výchovu. Chodí do školky, vyzvedává Simču. Takže i ví, jak to tam chodí, není to jen moje záležitost.“ (R4)

„Tatínkové, jakože z mé praxe, mé zkušenosti, hrají minimální roli. Minimálně vodí děti do školky, minimálně vyzvedávají.“ (U5)

Role rodičů a celkově rodiny na výchově je nepopíratelná. Do jaké míry si ji rodiče uvědomují, jde těžko posoudit. V této otázce se mi odpovědi rodičů a učitelů rozcházejí, ale je možné, že je to způsobeno nedostatečným výzkumným vzorkem rodičů. V mém výzkumu rodiče svou roli vnímali jako důležitou. Vnímali, že jejich úkolem je připravit dítě na praktický život. Nepřístupují k výchově tak, že od určité doby je potřeba dítě připravit na mateřskou školu, základní školu a další mezníky, ale přístupují k výchově komplexně.

Učitelky nebyly tak pozitivní a spatřovaly mezery rodičů ve vnímání jejich role. Učitelé ovšem mají zkušenost s mnoha rodiči, každý rodič je jiný a svou roli vnímá jinak. Podle učitelů, vyšší počet rodičů si svou roli neuvědomuje a výchovu svých dětí přenechává na učitelích.

„Myslím si, že ten rodič by měl být ten co to dítě vychovává, a to dítě nějakou tu dobu je v té školce, ale určitě by ta iniciativa měla být ze strany rodičů.“ (R5)

„Role rodiny je velice důležitá. Jak to vidím, tak se mi zdá, že ti rodiče si to tak ani neuvědomují, jak je to závažné a těžké pro ty děti.“ (U3)

Když jsem se rodičů doptávala, kde brali inspiraci nebo podle čeho dítě vychovávali, dostalo se mi různých odpovědí. Někteří rodiče přistupovali k výchově podle toho, co jim přišlo správné, nezaměřovali se na přístupy k výchově a zaměřili se na intuitivní výchovu. Další matka měla oporu v tchyni, která pracuje jako učitelka v mateřské škole. V tomto případě matka vycházela ze zkušeností tchyně a předcházela takto obvyklým problémům, které se objevují na začátku předškolní docházky a také se inspirovala v přístupu k výchově od své sestry, která má dvě děti.

„(...) zdrojem inspirace pro měl byla moje sestra, která má už dvě děti. (...) Od tchyně jsem dostávala typy k přípravě Elišky do školky a částečně k výchově.“ (R3)

Další matky se inspirovaly ve výchově od svých rodičů, tato inspirace může pramenit z pozitivních i negativních zkušeností. Při pozitivní zkušenosti může rodič využít prvky výchovy i u svých dětí a při negativní zkušenosti rodič může zhodnotit výchovu rodičů a na jejím základě se vyhnout určitým prvkům.

Další inspiraci může rodič hledat na internetu. V dnešní době jsou různé portály, které radí, jak přistupovat k výchově. Rodiče by však měli být obezřetní a vybírat si mezi množstvím informací ty, které budou relevantní a vhodné. Když jsem mluvila s pěstounkou, je přístup k výchově ovlivněn i například předchozími pěstouny a částečně přebírají po sobě přístup k výchově, aby se děti cítily komfortně a nebyly vystavovány velkým změnám.

„Já vlastní děti nemám, ale výchovu беру tak intuitivně, něco jsem si po svém přebrala od rodičů, do toho už i vím, co na holky platí. (...) Od dočasných pěstounů holky měly vybudované nějaké pravidla, které jsme po pěstounech přebírali, a ani bych je jinak nevychovala.“ (R4)

5.2 Přibližování se ke škole

Druhá kategorie zaznamenává období od přihlášení dítěte k předškolní docházce a končí těsně před nástupem dítěte do mateřské školy. Kategorie zahrnuje tři subkategorie s názvy *Informovanost rodičů*, *Vzbuzování zájmu dítěte* a *Nabídka mateřských škol*. Jde o období, kdy rodiče začínají zjišťovat, jaké možnosti mají, jaké školy jsou v okolí a začínají vzbuzovat zájem u dítěte o předškolní docházku. Je zde i zahrnuto, co mateřská škola nabízí rodičům k seznámení s prostředím školy.

5.2.1 Informovanost rodičů

Subkategorie zahrnuje seznamování rodičů s možnostmi předškolní docházky. Dostalo se mi informací, které vyjadřovaly zájem rodičů o předškolní docházku, jaký věk dítěte spatřovali jako ideální pro zahájení docházky. Rodiče mají v tomto ohledu různé názory. Většina matek měla představu, kdy dítě nastoupí do mateřské školy ve třech letech a jedna měla představu, že dítě nastoupí až na povinný předškolní rok.

Třetí rok v životě dítěte bývá často spojován s nástupem do mateřské školy, což se mi projevilo. Tento věk je orientační a může mít mírné odchylky. Například v rodině může být novorozené dítě a rodiče mají strach z nemocí, které by starší dítě mohlo přinášet z kolektivu dětí. Dalším důvodem může být nezralost dítěte, a proto se rodič rozhodne nástup odložit. Naopak se rodič může rozhodnout vstup uspíšit, z důvodu zralosti dítěte.

„(...) já byla s ní na mateřské, takže jsem na to nespěchala, Eliška šla do školky, až byla připravená. (...) Takže nastupovala ve třech a půl letech.“ (R3)

„Já jsem teda původně měla nastavené tři roky, ale on je hodně šikovný, brzo chápe věci, naučil se brzo mluvit a já měla pocit, že ho už nemám kam dál posunout, (...) Do školky šel ve dvou a půl letech.“ (R5)

Dozvěděla jsem se, jak rodiče postupovali při výběru mateřské školy a co výběr ovlivnilo. Někteří rodiče bydlí v obci a jiní ve městě, což také ovlivňuje výběr, jelikož v obci bývá většinou pouze jedna mateřská škola. Výhodou obecních škol může být snazší dostupnost, nápor na tyto školy není tak velký a často není problém nastoupit v průběhu roku.

Oproti tomu ve městě si mohou rodiče vybírat i z více mateřských škol s různým zaměřením. Problémem může být spádovost, kdy mají přednost ty děti, jejichž rodiny bydlí ve spádové oblasti. Pokud chtějí rodiče dát dítě do jiné než spádové školy, musí počkat, než se vyjádří mateřská škola, zda má volné místo.

„(...) chodí do školky tady (v obci), ale nedívala jsme se na další, museli bychom dojíždět, což by bylo nepraktické.“ (R5)

„Přihlášku jsem podávala do tří školek. Nechtěla jsem spoléhat, že mě vezmou podle spádovosti.“ (R4)

Dále jsem se zaměřovala na oblast, zda se rodiče zajímali o chod mateřské školy před začátkem docházky. Jedna věc je výběr školy dle dostupnosti, ale rodiče mi poskytli pohled i na to, zda pronikali i do kurikulárních dokumentů nebo zda zjišťovali informace přímo od vedení školy nebo učitelek. Rodiče ve výzkumu se částečně zajímali na základě recenzí známých. Co se týká povědomí rodičů o kurikulárních dokumentech, tak tato oblast je těžko postihnutelná, ve výzkumu mi jedna matka potvrdila, že Školní vzdělávací program četla, ale dle učitelek o tyto dokumenty často rodiče nejeví zájem.

Rodiče, kteří přivádí své první dítě do mateřské školy, jsou často neinformovaní a hledají pomoc u přátel nebo rodiny. Pokud nemají tu možnost, využívají přímé konfrontace ředitele mateřské školy a domluví se na seznámení s prostředím. Před nástupem se rodiče spíše informují na stránkách mateřské školy a na konfrontaci pedagogických pracovníků dochází na dnech otevřených dveří, individuálních schůzkách nebo až na informativní schůzce.

„Těch rodičů, kteří se zajímají předem je strašně málo, většinou je ta komunikace až za běhu. Ptají se na věci, které je zrovna zajímají a které se jim třeba nezdají, (...).“ (U1)

„(...) na ten třídní vzdělávací program si myslím, že se moc rodiče nedívají, že oni ani neví vlastně, co my tam píšeme. Spousta rodičů ani nástěnku nesleduje, (...).“ (U5)

5.2.2 Vzbuzování zájmu dítěte

Subkategorie zahrnuje prvotní konfrontaci dítěte rodiči o předškolní docházce. Rodiče popisují, jak vypadala první reakce dítěte na zmínku o mateřské škole a jakou formu informování zvolili. Učitelky uváděly typy, jak lze děti informovat, a že by měla být zdůrazněna důležitost docházky.

Informování dítěte o důležitosti nástupu do mateřské školy se objevovalo na obou stranách. Rodiče tím připravovali dítě na to, že je potřeba, aby trávilo část dne mimo domov, aby mohli vydělávat. S tím souhlasily i učitelky. Dítě by mělo vědět, proč má být v mateřské škole, že nejde o to, že by se rodiče dítěte chtěli zbavit, ale připravit ho na to, že je to podstatné a nevyhnutelné. Zároveň by se nemělo jednat o žádné vyhrožování dítěti pobytem v mateřské škole, měli by mu to jasně vysvětlit, aby dítě vědělo, co jej čeká.

„No měli by dítě připravit, to znamená, že by měli o školce mluvit. Neměli by okolo toho dělat nějaké máčky, ale měli by říct, že bude chodit do školky, vysvětlit, proč tam bude docházet, měli by ho seznámit s tím prostředím.“ (U5)

Kromě informování o důležitosti docházky jde i o vytváření představ o škole. Rodiče mají s dítětem před nástupem mluvit o tom, co jej čeká, kde bude, proto by rodiče měli i dítě seznamovat s prostředím a chodit kolem mateřské školy. Rodiče mohou využít například i videa z YouTube. Měli by mluvit o tom, co se tam bude dít, než si jej vyzvednou. Děti by měly být ujišťováno, že si jej vždy v určitý čas vyzvednou a vytvářet pozitivní postoj ke vzdělávání. Zároveň jej rodič musí připravit, že s dítětem nebude, a že v mateřské škole je jiná autorita, kterou bude poslouchat, tedy paní učitelku.

„Určitě jsme o tom mluvili, ví o tom, kde je tady školička. Potkávali jsme děti ze školky, když šli tady na procházku, tak jsem mu vlastně říkala, že jsou to děti ze školky a za chvíli bude chodit s nimi.“ (R5)

„Kdyby ti rodiče to s dítětem předem vykomunikovali. (...) jde třeba dohledat na YouTube videa, jak to ve školce chodí, (...).“ (U4)

Reakce dětí bývají často v první okamžik pozitivní. Některé děti samy mohou začít mluvit o mateřské škole na základě kontaktu s jiným předškolním dítětem. Pro děti se jedná o místo, ve kterém budou další děti, se kterými si budou hrát a kde budou hračky. K docházce mohou

děti motivovat i jiné děti z rodiny, třeba starší sourozenci nebo sestřenice a bratřenci, nebo děti, se kterými se potkají na hřišti.

„Už když jsme ji začali říkat o tom, že bude chodit do školky, tak se připravovala a těšila na to, že si tam bude hrát, pozná nové děti.“ (R4)

„(...) ona prostě sama už pak vlastně začala s tím, že už se hrozně těší do školky.“ (R1)

5.2.3 Nabídka mateřských škol

Poslední subkategorie v oblasti *Přibližování se ke škole* nabízí pohled na možnosti seznámení rodičů a dětí s prostředím mateřské školy. Výše jsem zmínila procházky k mateřské škole. Nyní jsou zde možnosti prohlídky mateřských škol. Školy nabízejí rodičům různé možnosti seznámení s prostředím. I učitelé mají zájem o to, aby dítě bylo obeznámeno a seznámeno s novým prostředím, s tímto účelem školy pořádají akce pro rodiče s dětmi. Jde o iniciativu mateřských škol dostat se do povědomí rodičů a získávat rodiče na svou stranu, například pořádáním akcí pro veřejnost. Jedna z učitelek řekla, že jejich škola v obci pořádá ples pro příznivce a veřejnost.

Nejčastěji se pořádá akce Den otevřených dveří. Tato akce je pro širokou veřejnost a učitelé v ní spatřují důležitý faktor zvládnutí adaptace. Nevýhodou této akce je, že se jedná často jen o jedno odpoledne. Všechny rodiče jsem se ptala, co nabízí jejich mateřská škola a většina potvrdila, že den otevřených dveří mají, ale že jej nestihli. I učitelky mi potvrdily, že účast na této akci je nízká.

„Školka to umožňovala a den otevřených dveří byl dřív, myslím, že někdy v dubnu nebo květnu, ale to jsme promeškali.“ (R4)

Z toho důvodu rodiče využívají individuálních návštěv mateřské školy. Rodič se domluví s vedením školy a domluví si termín, kdy budou moci s dítětem přijít a prohlédnout si školu. Tyto návštěvy často probíhají za běžného provozu a rodiče mi potvrdili, že této možnosti využili. Je to výhodnější v tom, že si rodiče dohodnou s vedením mateřské školy termín, který bude oběma stranám vyhovovat.

„A pak není ani problém, když přivedou dítě do školky a mají nějaké dotazy, tak se domluvíme s rodiči na termínu, kdy vše probereme.“ (U2)

„V září jsem poté volala paní učitelce, jestli se budeme moct přijít podívat do školky, (...) Tak jsme se domluvily na termínu, kdy jsem tam s Eliškou přišla a ona tam posvačila s ostatními dětmi, rozdali jsme kokinka, (...).“ (R3)

Škola pořádá poté ještě pro rodiče přihlášených dětí informační schůzky, na kterých se dozví konkrétní informace. Tyto schůzky bývají často za přítomnosti ředitelky a učitelek, které budou mít děti na starost, aby se rodiče mohli ptát přímo učitelek, se kterými budou přicházet do kontaktu. Tyto schůzky se většinou konají těsně před nástupem dětí do mateřské školy.

„...my máme na konci letních prázdnin s rodiči takovou schůzku, kde tedy jsou všechny učitelky – je tam paní ředitelka, učitelky, paní kuchařky. Na této schůzce rodiče dostanou důležité informace, které potřebují vědět.“ (U2)

Obzvláště u rodičů, kteří mají první zkušenost je dobré, aby informační schůzka proběhla před nástupem, bohužel jsem měla ve výzkumu případ, kde byla tato schůzka až v polovině září a rodiče byli vystaveni nepříjemné situaci. Od jedné matky jsem zjistila, že bohužel ne všechny mateřské školy se snaží rodičů usnadnit vstup a informace dostávali pouze prostřednictvím letáku.

„Vlastně třídní schůzka byla až v průběhu září, tedy později, takže informací nám moc předem řečeno nebylo. Tím, že jsem neměla děti a byla to moje první zkušenost, tak by měla schůzka proběhnout dřív, alespoň bych to uvítala.“ (R4)

„Úplně schůzky nám nefungují, ani ty rodičovské. (...) Dostala jsem vyložené leták, co mám dítěti donést, co přijde podepsat, a to bylo vlastně vše.“ (R5)

5.3 Možnosti usnadnění pobytu v mateřské škole

Třetí kategorie umožňuje nahlédnout na vnímání procesu adaptace pohledem rodičů i učitelů. Kategorie začíná vstupem dítěte do mateřské školy. Rodiče popisují svou zkušenost se svým dítětem, popisují, jak se adaptace dařila a co jí pomohlo lépe zvládnout. Učitelé se vyjádřili k jejich zkušenosti, s jakými typy adaptace se setkali, jaké problémy mohou nastat a jak lze adaptaci usnadnit.

5.3.1 Individuální průběh adaptace

Adaptační proces je velmi individuální, záleží na schopnosti jedince se adaptovat, každý může i pojem *adaptace* vnímat odlišně. Někdo může vidět adaptaci jako proces přizpůsobování se, jiný jako přizpůsobení prostředí. V pojetí mateřské školy mi participanté odpovídali, že vnímají adaptaci jako *zvykání si*, jinak také *přizpůsobování se*. Vnímají tedy tento proces jako úkol samotného člověka. Jedna z participantek mi na otázku, co pro ni znamená adaptace odpověděla, že se jedná o „*Začlenění dítěte do kolektivu*“ (R4). Můžeme to tedy chápat, že se jedná o úkol učitelky.

Když jsem se ptala participantek na dobu trvání adaptace, často se mi od učitelek dostalo odpovědi, že nejde tento proces měřit a je velmi individuální. Každé dítě je jiné, jinak připravené a jinak zralé. Délka adaptačního procesu se může pohybovat od několika dní po několik měsíců. Do procesu navíc zasahuje mnoho faktorů, které mohou adaptaci ovlivnit.

„...proces adaptace byl velmi individuální. Některé děti v podstatě bez problémů si zvykly, neměly žádné plačtivé období a některé děti zase naopak ze začátku proplakaly pár týdnů a na některé to dolehlo třeba po pár měsících.“ (U1)

Tuto odpověď jsem chtěla rozvést a zjistit, jaké typy adaptací existují, s jakými mají učitelky zkušenosti. Prvním typem může být bezproblémová adaptace, kdy dítě zvládne začlenění do chodu mateřské školy bez pláče. Může to být zralostí dítěte, kdy se zvládá začlenit do kolektivu, a rodiče správně odhadnou čas na vstup dítěte do mateřské školy. Druhým typem může být vzdorovitá adaptace, která se projevuje agresivitou dítěte směrem k dětem, případně i k učitelkám. Dítě odmítá zůstat v mateřské škole a vzdoruje svému okolí.

Dalším typem adaptace, a nejčastěji popisovaným, je adaptace, která se zdá bezproblémová a po několika týdnech se projeví pláčem. Jedná se o dobu, kdy si dítě po určitém čase stráveném v mateřské škole uvědomí trvalost této docházky. Případně se může tato adaptace projevit každoročně v září, kdy se dítě nechá strhnout emocemi nově nastoupených dětí.

„Potom jsou děti, které se nastoupí, vypadají v pohodě, ale po pár týdnech zjistí, že tam budou chodit pořád, že to není dočasné.“ (U3)

Dále je dlouhodobá adaptace, která může být provázená dlouhodobým ranním posmutněním nebo pláčem při předávání dítěte. Délku dlouhodobé adaptace učitelky udávaly v jednotkách

měsíců, kolem 3-5 měsíců. Na to navazovaly odpovědi rodičů, kdy jedna z matek uvedla, že jejího syna provázelo ranní posmutnění při ranním předávání a trvalo tři měsíce. Další matka uvedla delší dobu, a to téměř celý školní rok – 9 měsíců. Oba případy se od ostatních lišily tím, že se jednalo o jedno dítě do tří let a druhé dítě, nastupující až na poslední povinný rok. Z toho tedy vyplývá, že i věk dítěte má vliv na zvládání adaptace.

„On je opravdu takový, že si pomalu zvyká na to nové prostředí, (...) pak jakoby, si na to zvykl a ke konci roku už chodil třeba i třikrát, čtyřikrát do týdne a už to bylo v pohodě.“ (R2)

„(...) plakal, když jsem ho dávala ráno do školky. To bylo v tu dobu, když jsem ho předala a potom paní učitelky říkaly, že se do kolektivu zapojoval a že si na mě nevzpomněl. To trvalo tři měsíce takový stav.“ (R5)

5.3.2 Dítě jako aktér adaptace

Adaptační proces v mateřské škole má tři aktéry – děti, rodiče a učitele. Na jejím průběhu se mohou projevit individuální zvláštnosti každého dítěte. Každé dítě je jiné a jinak situaci prožívá. Vliv může mít povaha dítěte a ani sebevětší snaha rodičů adaptaci neurychlí. Rodiče se věnují výchově dítěte, ale oblast komunikace, sebevědomí a schopnosti vytvářet si vztahy s vrstevníky, neovlivní.

Dítě může zvládat adaptaci snáz, když je sebevědomé, nebojí se komunikovat s vrstevníky, nebojí se komunikace s dospělým, odpoví, když se jej učitelka na něco zeptá. Takové dítě je schopné si najít ve třídě kamarády a zvládat pobyt mimo rodinu snáz. Pro stydlivé děti je situace náročnější.

„Jsou maminky, které děti připravují, věnují se jim, ale potom dítě je povahou plaché, stydlivé a nechtějí komunikovat s cizími lidmi.“ (U3)

Dále rodič neovlivní zralost dítěte na mateřskou školu. Dítě může být připravené, ale hraje roli i doba, kdy dítě začne chodit do mateřské školy. Rodiče často mohou myslet, že jejich dítě vstup zvládne, ale ukáže se, že se neadaptuje a dobu v mateřské škole protrpí a propláče. Učitelky situaci popisují tak, že rodiče často zralost přehlížejí a odmítají si připustit, že dítě přivedli do mateřské školy brzy. Dítě potřebuje čas a rodič by mu jej měl věnovat. Věk nemusí mít roli na zralost. Tříleté dítě může zvládnout vstup lépe než pětileté,

jelikož pětileté bylo v rodině delší dobu a mohlo se fixovat na matku. Tříleté dítě může být sebevědomé a vstup mu nebude dělat problém.

„(...) tříleté děti, bych řekla, že jsou připravené na to, jít do kolektivu, nejsou až tak fixované na ty maminky a tak nějak samozřejmě se dokáží seznamovat s novými dětmi, novými pravidly a jsou celkově více otevřené tomu novému. Ty pětileté děti tím, že jsou s maminkama doma, jsou zvyklí na to, že mají pořád ty maminky za sebou, pořád je mají k ruce. Tyto děti nejsou tak samostatné (...).“ (U5)

Učitelky s rodiči vykomunikují, jak se situace bude řešit. Možné řešení učitelky spatřují v přerušení docházky. Ne všechny učitelky ovšem doporučují přerušení, jelikož u dětí může následně vyvolávat dvojitou adaptaci. Někdy stačí dítěti dát čas a hned nepřerušovat docházku.

Někteří rodiče naopak mohou rovnou odložit vstup, když si uvědomí, že ještě není vhodný čas. Odložení docházky mohou volit ti rodiče, kteří považují své dítě za zralé, ale bojí se začátku školního roku, jelikož září bývá náročné a v mateřské škole se projevují plačtivé adaptace. Když je dítě citlivější, mohlo by ho to ovlivnit a znáročnit proces adaptace.

„Bylo nám řečeno, že jelikož je Eliška zralá na školku, tak bychom ji neměli dávat do školky od září, kdy většina dětí pláče, aby ji to nestrhlo a že ji máme dát od října (...).“ (R3)

5.3.3 Rodič jako aktér adaptace

Největší vliv na usnadnění adaptace mají rodiče. Rodiče provázejí dítě adaptačním procesem, a už tím, že je připraví na vstup, dítěti pomůžou adaptaci zvládnout. Jsou dítěti oporou, ujišťují jej, že jej mají rádi, že to v mateřské škole zvládnou a že se pro něj vždy vrátí. Učitelky mají zkušenost, že rodiče si neuvědomují vážnost situace a doporučují, aby si rodiče zkusili představit, jak se dítě cítí a soucítili s ním, dítě má vidět oporu. Už jsem se věnovala oblastem, co mohou rodiče dělat pro přípravu dítěte. U vstupu je dobré rodiče informovat

o tom, že adaptace není vždy snadná a je potřeba, aby rodiče byli stále připraveni a případně dítě v průběhu dne vyzvedli. Rodiče mohou buď nástup do zaměstnání odložit nebo nastoupit na zkrácený úvazek.

Učitelky ve výzkumu zmiňovaly ideální vstup dítěte do mateřské školy. Výhodu spatřují v pozvolné adaptaci, která probíhá delší dobu, ale díky ní není na dítě vyvíjen velký tlak.

Učitelky doporučují, aby rodiče nenechávali děti v mateřské škole od začátku na celý den. Na dítě je to příliš dlouhá doba.

„Celkově bych rodičům doporučila, aby ten první den nechali dítě ve školce jen kratší časový úsek, třeba do deseti hodin, než se jde ven, nebo když to jde dobře, tak třeba i do oběda, každý týden se snažíme navyšovat čas ve školce.“ (U3)

Některé mateřské školy nabízí rodičům být s dítětem ze začátku docházky ve třídě. Učitelky s tímto mají zkušenost, ale nespátřují v tom často výhodu. Dítě je tímto vystavováno dvojité adaptaci, kdy si dítě zvyká na prostředí mateřské školy s rodičem a poté bez něj. Jedna z učitelek se svěřila, že přítomnost rodiče využívala kvůli rodičům, aby se uklidnili a nepřenášeli strach na děti.

„(...) u těchto malých se může ten rodič i na chvíli podívat na ten první den, chvíli tu s dítětem být, ale úplně to není dobrý dělat často a pravidelně, (...).“ (U4)

Učitelky často zmiňovaly lži rodičů a vyhrožování dítěti pobytem v mateřské škole jako brzdu v adaptaci. Vyhrožování vidí v tom, když rodiče při zlobení upozorní na to, že by jej nevyzvedli. Poté by neměli dítěti lhát, což učitelky nejčastěji vidí při ranním loučení. Rodiče ráno dítěti řeknou, že budou čekat před školou, nebo že tam budou jen chvíli a vyzvednou je po svačině. Dítě poté čeká, že si pro něj přijdou a z tohoto vzniká obrovská nejistota dítěte. Děti se kvůli tomu bojí, že si je ve škole nechají, rodiče tímto ztrácí důvěru dětí.

„(...) nehrozit, nevyhrožovat mu školkou, jako takové to „Že já tě v té školce nechám?!“ nebo „Však počkej, oni si tě tam v té školce vychovají!“; prostě by mu to neměli podávat, že ve školce je za trest.“ (U3)

Když ráno přivádějí rodiče dítě do třídy, měli by si vytvořit rituál, aby se dítě cítilo v bezpečí. Učitelky zdůrazňují rituál ranního loučení, který by ideálně měl vypadat následovně: přivítání učitelky, rozloučením se například objetím, zamáváním, ujištěním času, kdy si pro dítě přijdou a přáním hezkého dne. Někdy je zmiňováno ještě mávání z okna. To probíhá za přítomnosti učitelky, aby se u okna nic nestalo. Pro dítě je to důležitý bod, který mu dává jistotu. Informace o času vyzvednutí je pro dítě důležitá, aby bylo připravené a informované.

Ranní loučení bývá často emotivně náročné, je důležité, aby se rodiče kontrolovali a neprodlužovali loučení, jelikož tím prohlubují smutek dítěte. Měli by myslet i na to, aby nezačali být také smutní a nezačali brečet společně s dítětem. Dítě potřebuje oporu, když rodič začne brečet, dítě znejistí a má to poté vliv na adaptaci dítěte.

Rodič dítěti může dát plyšáka, který dítěti může v adaptaci pomoci. Některé mateřské školy to mají zavedené, ale jedna z učitelek má zkušenost s tím, že je poté problém plyšáky odbourat, když jsou děti starší. Ale většina učitelek s plyšáky nemají problém a jejich odbourávání u dítěte nechávají na rodičích. Jiní rodiče mají zavedené jiné motivace pro děti k zvládnutí dne v mateřské škole. Jedna z matek děti motivovala materiální odměnou, která se jí osvědčila a funguje dodnes.

„Plyšáky máme, máme to zavedené, když je dítě zvyklé mít plyšáka na spaní, tak si ho vezme a spí s ním. (...) A neodbouráváme je, to už je na rodičích.“ (U2)

„Já ho vždycky namotivuju, že se třeba po cestě stavíme do cukrárny, na zmrzku, na lízátka a je úplně v pohodě, (...).“ (R2)

Učitelky viděly i pozitivní vliv ve sjednocení času vyzvedávání. V opačném případě, když se doba vyzvednutí střídá, dítě může odmítat spánek. Může vidět možnost dřívějšího odchodu, kterého může využívat. Zároveň je to další rituál – dítě si takto pamatuje, kdy bývá vyzvedáváno, a nevznikají komplikace, kdy se nejde oblékat do pyžama, protože si myslí, že jde po obědě a poté je vyvedeno z omylu a může se cítit nejistě. Proto se můžeme v praxi setkat se strachem dětí ze spánku v mateřské škole. Právě kvůli špatnému informování dětí rodiči, se kolem oběda může vyskytovat u dětí pocit nejistoty, že je rodič nevyzvedne.

„(...) chlapeček, když měl jít po obědě na lehátko, tak si nechtěl lehnout, protože měl hrůzu, že už nevstane, nebo že si ho už nikdo odtamtud nevyzvedne. Začal tak vždycky křičet, ale postupně se to odbourávalo, (...).“ (U1)

A v neposlední řadě mají rodiče s dětmi o mateřské škole mluvit. Ptát se na to, co přes den dělali, kde byli, zajímat se, motivovat je k dalším dnům a chválit, jak se mu daří. Neměli bychom na dítě naléhat, i když nic nebude chtít říct, rodiče i učitelé zmiňovali, že dítě to samo řekne nebo to jde vidět na jeho chování. Rodiče často poukazovali na odpolední hru dítěte, ve které reflektují často to, o čem se v mateřské škole bavili.

A zároveň by před dítětem měli být na straně mateřské školy a své názory si nechat pro sebe, aby dítě neztratilo nadšení do předškolní docházky.

5.3.4 Škola jako aktér adaptace

V neposlední řadě hrají roli v adaptačním procesu učitelky. Ve výzkumu se mi učitelky svěřily, že buď ony samy nebo jejich mateřská škola vypracovává doporučení rodičům v oblasti adaptačního procesu. Součástí jsou užitečné typy, které mohou pomoci k usnadnění adaptačního procesu. Tyto typy mohou interpretovat i na informativních schůzkách. Učitelky se shodovaly, že se snaží rodiče informovat a připravit na to, jak mohou svým dětem pomoci s adaptací.

Úkolem učitelek je empaticky přistupovat k dítěti, motivovat jej. Učitelky, které měly zkušenosti i s jinak velkými dětmi popisovaly, že je k tříletým dětem potřeba přistupovat jinak než k pětiletým. Učitelka měla zkušenost, že u starších dětí jí více fungovalo důrazné vyjadřování, ale u tříletých přešla na více vysvětlující, odůvodňující způsob komunikace. Jiná paní učitelka popisovala, že přistupuje ke všem dětem stejně.

„Když jsem byla ve vedlejší třídě, tak tam jsem pochytila od kolegyně trochu ostré jednání. A tady s kolegyní to máme trošku jinak, tady se snažíme to dětem vysvětlit a neřvat na ně, protože to na ně moc neplatí.“ (U4)

Dále je úkolem učitelek vytvořit příjemné prostředí pro děti, snaží se je zapojit do aktivit, dítě má ve třídě své místo, své lehátko, místo u stolu, ví, kde, co ve třídě je. Při ranním loučením mohou dítě namotivovat a uklidnit. Matka ve výzkumu popisovala, jak je pro ni výhodné, když je ve třídě učitelka s ráznějším vystupováním, kdy taková učitelka dítěti přesně řekne, co jej čeká a co má hned dělat.

„Naopak pro něj bylo lepší, že přestal plakat, když tam byla ta přísnější paní učitelka, která mu řekla: „Tak pojd', teď se rozloučíš s maminkou, půjdeme do třídy a zamáváme.“ Řekla mu, jakože ten postup, co budeme dělat.“ (R5)

Kromě práce s dětmi mají učitelky pracovat i s rodiči. Když učitelky a rodiče spolupracují, mohou na sebe navzájem navazovat a spolu řešit vzniklé problémy. Učitelky vnímají, že nejvhodnější je, když jsou vzájemně s rodiči informovaní a na základě vzájemné informovanosti mohou docílit komplexnějšího rozvoje osobnosti dítěte. Je v zájmu rodičů i učitelů docílit klidného zvládnutí adaptace dítěte.

Ideální je, když jsou rodiče otevření společnému řešení problémů. Učitelky by zase měly umět navrhnout možné řešení vzniklých komplikací a také by měly s rodiči jednat empaticky a s respektem. Pokud se naskytne nějaký problém, učitelky nejprve osloví rodiče. Mělo by se to uskutečnit bez přítomnosti dětí a ideálně, když si domluví společnou schůzku, to se odvíjí od vážnosti nebo intimnosti situace. Konzultace může proběhnout i mezi dveřmi, pokud se nemluví o důvěrných informacích. Učitelky se ve výzkumu svěřily, že rodičům umožňují využívat individuální schůzky. Některé matky mi potvrdily otevřenost učitelek k řešení problémů, jindy se mi dostalo informací, že se učitelky vůbec nezajímají a pokud se chce rodič něco dozvědět, musí si učitelku zavolat ke dveřím, ale individuální schůzky u nich nefungují.

„Rodiče většinou jsou ochotni, někdy to sice nevypadá, ze začátku, ale pak v pohodě, když už si i oni všimnou toho problému, tak naslouchají, vždycky se nějak domluvíme.“ (U3)

„(...) informace tam respektive žádné nejsou. Já se vlastně ani nedozvím, jestli byl za ten den nějaký problém, takže takhle to tady funguje.“ (R5)

5.4 Adaptace rodiče

Z výzkumu mi vyplynula jedna kategorie, která se nedá zařadit do časového měřítka. Jedná se o adaptaci rodiče, která dost ovlivňuje samotnou adaptaci dítěte. Nejedná se o novou situaci jen pro dítě, ale i rodič se dostává do nové situace, na kterou se musí adaptovat. To často přináší různé reakce a pocity rodičů, které mají vliv na děti a jejich průběh adaptace. V této kategorii se mi vykrystalizovaly dvě subkategorie, které níže přiblížím.

5.4.1 Pocity rodičů

Pro děti je adaptační proces náročný, ale i rodiče se přizpůsobují nové situaci. Rodiče mohou vstup dítěte do mateřské školy prožívat pozitivně. Klidná adaptace se podle učitelek může projevat u rodičů, kteří již mají zkušenost s adaptačním procesem, tedy, že přivádí do mateřské školy druhé nebo další dítě. Tito rodiče už ví, jak to v mateřské škole chodí, znají učitelky, prostředí. Náročnější adaptaci prožívají ti rodiče, kteří přivádí své první dítě. Rodiče mohou reagovat i negativně. Může se u nich projevat stesk, strach či nejistota. Rodiče odpovídali, že měli strach z toho, jak vstup jejich děti zvládnou, co v prostředí mimo domov dělají. Nejsou zvyklí, že se o jejich dítě stará cizí osoba.

Ze zkušenosti učitelek mi vyplynulo, že prvorozené dítě a jeho odchod z domova, je pro rodiče doprovázené silnými emocemi. V tom mě utvrdily i matky. Ve výzkumu jsem měla převážně rodiče, kteří se s adaptací setkali poprvé, a převážně se jednalo právě o zkušenost s negativními emocemi rodičů. Nástup dítěte do mateřské školy byl pro ně emotivní záležitostí. Emoce může ovlivnit i nástup rodiče do zaměstnání. Problematictější adaptaci mohou prožívat matky, které nenastoupí do práce současně s dítětem a zůstanou doma například na mateřské dovolené nebo zůstanou v domácnosti.

„Asi všeobecně, to první je takové, že rodič nemá zkušenosti a je to tak nějak nejhorší.“ (U3)

A většinou se jedná o matky na mateřské, ti pracující rodiče na to už nemají takový prostor.“ (U4)

„Tak jo, určitě to bylo těžké, když jsem odjížděla, tak jsem brečela, protože když vidíte, že to dítě brečí, tak brečíte taky. I do té práce ty první tři měsíce byly takové těžké, ale potom jak člověk je v té práci, tak přijde na jiné myšlenky, nemá už tolik času nad tím přemýšlet.“ (R5)

Poté se můžeme setkat s rodiči, kteří s adaptací nemají problém a nijak zvlášť ji neprožívají, jelikož ji spatřují jako přirozenou věc. Může se tak jednat o matky, které mají více dětí a není to jejich první zkušenost. V mém výzkumu bezproblémovou adaptaci prožila i participantka, která je pěstounkou. Ta adaptaci více citově neprožívala.

„(...) neměla jsem s tím takový problém. Možná hraje roli, že já nejsem biologická matka, ale beru je za svoje holky.“ (R4)

Učitelky zmiňovaly situace, kdy rodiče připravují dítě na mateřskou školu, věnují se mu, ale adaptace neproběhne podle jejich představ. Mají například informace od kamarádek, známých, či rodiny o průběhu adaptace a myslí si, že jejich dítě zvládne vstup bez problémů a poté jsou překvapeni. Učitelky zmiňovaly, že je potřeba s rodiči mluvit o tom, že pláč je běžná reakce a v průběhu docházky se určitě u dětí projeví. Právě pláč dětí také může ovlivnit rodiče. Také se může u dítěte stát, že bude reagovat odlišně než doma a rodiče to rozhodí. Tady je také potřebná práce učitelky, a to ujist'ovat rodiče, že se vše dá zvládnout.

„(...) byl jeden chlapec, který nastoupil a vlastně maminka si myslela, že tam bude zůstat hned od začátku od rána do tří hodin. Chlapec vypadal, že se drží a zvládá, maminka si to teda myslela, ale plakal, těžce to snášel.“ (U3)

5.4.2 Pohled na mateřskou školu

Druhá subkategorie u adaptace rodičů zahrnuje důvody, které ovlivňují adaptaci rodiče. Jsou zde pozitivní i negativní důvody a jejich důsledky na adaptaci dítěte. Pozitivně mohou rodiče vnímat čas pro sebe, který po nástupu dítěte do mateřské školy mají, nebo celkově jsou spokojeni s přístupem učitelů a chodem školy.

Prvním problémem může být samotná nespokojenost s mateřskou školou. Na tento problém můžeme pohlížet dvěma způsoby. Buď se jedná o mateřskou školu v obci, kde je pouze jedna a rodiče automaticky přihlašují dítě tam, ač jsou nespokojení s chodem a prostředím. Ve městě mohou rodiče ovlivnit to, kam dítě půjde, jelikož se ve městě vyskytuje více mateřských škol a často i s různým zaměřením, ale třeba se nedostanou do té, kam chtěli a musí do druhé vybrané, se kterou zase tolik nejsou smíření a spokojení.

„Sice nesouhlasím s českým státním školským systémem, ale školku jsem neřešila, dala jsem je do státní, protože soukromé školky jsou finančně náročné.“ (R2)

„Což musím říct, že tady u nás na vesnici jsou takoví .... No furt to samé, no. Žádné aktivity navíc, to je škoda. Ale já sama vím, že já bych ji kvůli tomu asi stejně nedávala do městské školky.“ (R1)

Faktorem nespokojenosti rodičů může být učitelský sbor. Prostředí tvoří právě učitelky, a ty nepracují pouze s dětmi, ale měly by se věnovat i rodičům. Obzvlášť u malých dětí, kdy rodiče jsou úzkostlivější a potřebují více informací. Rodičům učitelka nemusí třeba vyhovovat a jsou nervózní, když s nimi nekomunikuje, nebo třeba mají obavy z bezdětných učitelek, což se mi projevilo ve výzkumu. Rodiče vnímají bezdětné učitelky jako nezkušené, které nejsou schopny takové empatie s rodiči. Ne všichni byli stejného názoru. Jiní rodiče se vyjadřovali k tomu, že by uvítali mladé učitelky, které vnesou do mateřské školy energii, a naopak starší učitelky spatřují jako problematičtější, jelikož jsou již v praxi příliš dlouho.

Učitelky mohou pozitivně nahlížet na svou výhodu, že mají děti a pociťují, že jsou k nim rodiče otevřenější. Jedna učitelky ve výzkumu byla bezdětná a nepociťovala nevýhodu oproti ostatním učitelkám. Vnímá, že je důležité být empatický, neříkat rodičům, co mají dělat, ale spíše doporučovat, říct svůj názor, který budou mít podložený zkušenostmi nebo vědomostmi.

„Hned jak jsem se to dozvěděla, tak mi trkl do očí věk. (...) Byla jsem z toho velmi nervózní, že jsou tak mladé a že jsou bez zkušeností. (...) A potom jsem se pozastavovala ještě nad tím, že ani jedna ještě nemá dítě. Je to můj subjektivní pocit, ale hraje to pro mě roli.“ (R3)

„Hlavně si myslím, že je důležité mít zkušenosti, a když něco chci říct, tak abych o tom i něco věděla, abych neříkala hlouposti, ale pak už to není na tom, jestli mám nebo nemám děti.“
(U4)

Ať už jsou rodiče spokojeni nebo ne, ovlivňují svým počínáním adaptaci dítěte. Pocity rodičů a dětí jsou často propojené. Pokud rodiče budou smířeni s odloučením dítěte, adaptace bude pravděpodobně snadnější, než když rodič bude na své dítě fixovaný, jelikož dítě z rodiče vycítí stesk nebo nespokojenost a adaptace bude náročnější. Rodiče by celkově měli pozitivně mluvit před dítětem a s dítětem o vzdělávání, protože právě oni ovlivňují vztah ke vzdělávání jedince do budoucna.

Samozřejmě i učitelky si všímají, jak je dítě schopné se adaptovat. Pokud dítě začátek docházky nezvládá nejlépe, původ může být v rodině, proto si všímá toho, jak rodiče reagují a případně na tom pracovat. Brzdou může být pláč rodiče před dítětem. Dítě se může ráno rozbřechet, ale rodič by měl dítě ujistit, že to zvládne a že se pro něj vrátí, ale neměl by se u toho rozbřechet.

„(...) rodič takto působí na to dítě. Dítě to všechno vidí, slyší, když se baví. Vidí, jak rodič brečí a může ho to stáhnout dolů, taky můžou začít brečet.“ (U4)

Konverzace s učitelkami často směřovala k tomu, jak rodiče nastupujících dětí komunikují. Právě rodiče předškolních dětí mají větší potřebu o informace o dítěti a obzvláště u nejmenších dětí. Postupem času zájem o informovanost může klesat. Skutečnost zájmu a její klesající frekvenci mi učitelky částečně potvrdily, ale ne všechny. Zároveň uvedly, že je to velmi individuální a záleží i na pořadí dítěte v rodině. Některé učitelky mají zkušenost s klesajícím zájmem, ale jiná učitelka, která pracuje momentálně u dětí 5 až 6-letých, má zkušenost, že rodiče se zajímají celou dobu.

„Postupem to klesá, ten zájem, bych řekla. Po měsíci asi ještě ne, ale třeba v půlce roku, (...).“ (U4)

Já bych řekla, že je to úplně stejné, protože rodiče těch předškoláků mají pořád starost, stále jsou ty děti malé, (...).“ (U5)

Informování rodičů je v mateřské škole podstatné, učitelky by si měly najít čas na rodiče při předávání dětí, aby rodiče byli ujistěni o klidném průběhu dne. Zájem rodičů může částečně klesnout, ale nevymizí, jelikož mají rodiče o své děti starost.

6 DISKUSE

Výsledky výzkumu ukazují, že zvládnutí adaptace dítěte je ovlivněno celkovou výchovou dítěte v rodině. Účastníkům výzkumu jsem se ptala, jaká je role rodiny a všichni se začali vyjadřovat k výchově v rodině před nástupem dítěte do mateřské školy. Tudíž můžeme vyvozovat, že pokud rodič věnuje dítěti čas, naučí ho základním hygienickým návykům, samostatnému stravování, oblékání a bude s ním mluvit a rozvíjet jeho řeč, aby byla srozumitelná, bude mít dítě základní předpoklady ke zvládnutí adaptace. Se všemi rodiči jsem se dostala k výsledkům, že se všem zmíněným bodům věnovali, ale nezjišťovala jsem, zda byl problém v mateřské škole. Dle rodičů děti v těchto oblastech byly samostatné a neměly problém. Učitelky naopak tyto oblasti zmiňovaly z důvodu, že často tyto oblasti nejsou dostatečně rozvinuty. Když ale výsledky porovnám s výzkumem Podstatové (2018), která prováděla kvalitativní výzkum s použitím metody pozorování přímo v mateřské škole při adaptačním procesu dětí, zjistím, že praxe v mateřské škole je jiná. Její výsledky ukazují, že ač se rodiče věnují přípravě, tak se vyskytují problémy při oblékání, které se ukazuje jako nejproblémovější. Méně problémová je oblast řeči a zvládání hygieny. Vyrovnané výsledky jsou u oblasti stravování.

Další oblastí je přibližování se ke škole. Pro větší část participantů je třetí rok dítěte ideální věk pro nástup dítěte do mateřské školy. Z toho důvodu se před dovršením třetího roku dítěte začínají rodiče zajímat o výběr mateřské školy. Ten je z velké části ovlivněn místem bydliště rodiny. Pokud rodina bydlí v obci, je jejich výběr často předurčen, dojíždění kvůli jiné mateřské škole rodiče odmítají. Matky, bydlící v obcích potvrdily, že jinou možnost ani nezvažovaly. Oproti tomu rodiče z měst jsou vybíravější, mají větší možnosti, mohou vybírat i z mateřských škol s jiným zaměřením, ovšem může být problémem v nedostatečných kapacitách škol. Matky z měst odpovídaly, že si podaly až tři přihlášky. Jedna z nich z důvodu hledání kvalitní školy, druhá kvůli strachu z nepřijetí. Šmelová (2005) spatřovala více kritérií pro výběr, které se mi ve výzkumu neobjevily. Mezi ně patří například požadavek pěkného přístupu k dětem, pěkného prostředí školy nebo kvalitního pedagogického sboru. Rozdíl může být ovlivněn způsobem sběru dat. Šmelová vypracovala kvantitativní výzkum a metodou byl dotazník, z toho důvodu měla možnost oslovit více lidí.

Dále se objevila ve výzkumu otázka akcí, konaných mateřskou školou. Učitelky zmiňovaly především den otevřených dveří a informativní schůzky. I Splavcová a Kropáčková (2016) se přiklánějí k akci den otevřených dveří, ale jedná se o méně preferovanou cestu rodičů.

Rodiče ve výzkumu zmiňovali, že využívali individuálních návštěv, jelikož den otevřených dveří byl pro ně časově neflexibilní a nestihli jej. Individuální schůzky spatřují jako komfortnější, časově flexibilnější a učitelky mají více času na rodiče a jeho otázky. Z toho důvodu by mateřské školy měly pohlížet na individuální návštěvy jako na stejně hodnotnou akci. Učitelky ve výzkumu je často upozadovaly.

Výsledky v oblasti usnadnění adaptace ukazují, že adaptaci může zvládnout dítě lépe, pokud bude zralé na vstup do mateřské školy, bude sebevědomé, nebude se bát říct si o pomoc, nebude mít problém s komunikací s dospělými, nebo když bude schopné navazovat kamarádství s vrstevníky. Dále zpříjemnit dítěti pobyt v mateřské škole mohou rodiče. Rodiče mohou komunikovat s dítětem o mateřské škole, informovat jej o docházce, ujistovat jej o jejich lásce k němu, podporovat ho. Je dobré, když má dítě oporu v celé rodině, která jej má ráda. Rodiče by měli zvážit postupnou adaptaci, která dítěti může pomoci, aby nebylo vystaveno příliš velké stresové situaci, kdy je v mateřské škole od rána až do odpoledních hodin. Případně mohou s dítětem do třídy docházet, ale učitelky přítomnost rodičů příliš nedoporučují. Rodiče ovlivňují pohled dítěte na vzdělávání, proto by měli utvářet pozitivní vztah dítěte ke vzdělávání. Dále může pomoci vytvoření ranních rituálů, které zdůrazňují i učitelky. Ráno by se rodič měl s dítětem rozloučit a ujistit jej o času vyzvednutí, rozhodně by neměl dítěti lhát. Dítěti může pomoci i plyšák, kterého si vezme do třídy. I učitelky by měly umět s dětmi pracovat, empaticky k nim přistupovat. V porovnání výsledků s výzkumem Knapové (2018) jsem vytvořila více možností usnadnění pobytu dítěti v mateřské škole. Může to být způsobené právě osobním kontaktem, který jsem využila. Mohla jsem rozvíjet odpovědi participantů. Knapová využila dotazník jako metodu sběru dat a účastníci výzkumu měli jasně vymezené okruhy, ke kterým se mohli vyjádřit a zhodnotit důležitost jednotlivých oblastí. Okruhy se shodovaly s mými zjištěními.

Kromě výsledků, které se věnovaly adaptaci dítěte, se mi z výzkumu vykryštovala oblast adaptace rodiče, která je neméně důležitá. Ve výzkumu jsem měla rodiče, kteří mají zkušenost s adaptací skrze své první dítě, to mi poskytlo náhled na emoce těchto rodičů. Rodiče jsou často úzkostlivější, adaptace je u nich provázána silnými emocemi. Učitelky výzkumu mají zkušenost s emočně náročným ranním loučením, rodiče nejsou smířeni s odloučením od dítěte, a to se stává problémem adaptace dítěte, jelikož pocity dětí a rodičů jsou propojeny. Učitelky musí připravit rodiče na náročnost procesu adaptace, ujistit je, že je o jejich dítě postaráno a nemusí se bát. Učitelky rodiče upozorňují, aby před dítětem

nebrečeli, aby u něj neprohlubovali pocit nejistoty, který v této situaci pociťuje. Empirická studie s názvem *Nástup do veřejné mateřské školy v České republice: sonda do adaptace rodiče* se zaměřila na rodiče, kteří si po dobu prvních 12 týdnů dělali deníkové záznamy o jejich prožívání adaptace. Ve výzkumu dospěli k podobným zjištěním, kdy nejčastějším pocitem rodičů v adaptaci byla nejistota. Shodovala se i převládající nespokojenost rodičů s nedostatečným informováním o průběhu dne (Hejzlarová et al., 2021).

V práci lze identifikovat některé limity. Jedním z nich je nízký počet participantů. Každý rodič je jiný a pro relevantnost výsledků bych musela do výzkumu zapojit více rodičů. Učitelky mi poskytly širší náhled na adaptaci, který se lišil často jen drobnými rozdíly mezi školami. Dalším bodem může být i náročnost ověření pravdivosti výpovědí. V rozhovorech s učitelkami jsem často narážela na problém s adaptací a projevy pláče u rodičů před dětmi. U rodičů jsem se s pláčem před dítětem nesetkala. Může to být ovlivněno právě nízkým počtem participantů, ale také tím, že se rodiče nemusí cítit komfortně, a mohou se objevit alibistické odpovědi, které nelze ověřit. Dále může být limitující zapojení do výzkumu pouze žen. Spatřuji, že muži mohou k tomuto tématu přinést také cenné informace, z výzkumu muži vychází jako pasivní v přípravě dítěte i v procesu adaptace.

I přes uvedené limity vyplývají z práce některá doporučení, která mohou učitelkám v mateřských školách a rodičům dětí nastupujících do mateřské školy usnadnit první dny. Práce poukazuje na důležitost akcí mateřských škol. Školy by měly věnovat pozornost akcím, které umožňují rodičům s dětmi navštěvovat prostory školy. Často se jedná pouze o jednorázové akce, kdy dítě navštíví školu jedenkrát, což nemůžeme považovat za dostačující. Mateřské školy by mohly začlenit do své práce kroužek, který by byl určen pro děti v přítomnosti jejich rodičů. Tyto kroužky a cvičení jsou a fungují, ideální by ovšem bylo, kdyby bylo možné využívat prostory mateřské školy. Dítě by bylo zvyklé na pravidelnou docházku do dané budovy.

Dále bych chtěla zdůraznit důležitost komunikace učitelů a učitelek s rodiči ještě před nástupem do mateřské školy. Rodiče mají sice často možnost komunikovat s učiteli, ale odvíjí se to od jejich zájmu. Pro rodiče, kteří přivádějí do mateřské školy své první dítě, bych doporučovala osobní schůzku s učitelkou při předání přihlášky, aby si učitelka s rodičem mohla promluvit o možné přípravě a obecně o průběhu adaptace, aby se rodič mohl připravit a zaměřit na přípravu dítěte včas.

ZÁVĚR

Adaptace dítěte na prostředí mateřské školy je náročným obdobím jak pro dítě, tak pro rodiče. Nemělo by se jednat o přehlížené období, ale je potřeba na něj připravit jak dítě, tak i rodiče, kteří by průběh adaptace také mohli ohrozit.

Bakalářská práce čtenáři nabízí pohled na vnímání rodičovské role v období vstupu dítěte do mateřské školy. Teoretická část je rozdělena do tří kapitol. První kapitola popisuje rodinu předškolního dítěte, její funkce i výchovné styly, které využívají rodiče při výchově svých dětí. Druhá kapitola nabízí pohled na vnímání pojmu adaptace, jak dítě prožívá adaptaci a neopomíjí adaptaci rodiče, která ve výzkumech bývá upozaděována. Třetí kapitola sumarizuje možnosti usnadnění pobytu v mateřské škole dítěti. Adaptaci může usnadňovat rodina již přístupem k výchově dítěte a po vstupu dítěte do mateřské školy ji ovlivňují i učitelky mateřské školy.

Práce je empiricky orientována. Byl využit kvalitativní výzkumný design, k němuž bylo využito polostrukturované interview jako metoda sběru dat. V metodologii je dále zmíněná etika výzkumu a způsob výběru participantů. Praktická část výzkumu, se zaměřovala na adaptaci dítěte perspektivou rodičů a učitelů mateřských škol. Hlavním výzkumným cílem bylo analyzovat a popsat roli rodiny v adaptaci dítěte na prostředí mateřské školy. Od hlavního cíle se odvíjely dílčí cíle: Popsat roli rodiny při adaptaci dítěte na prostředí mateřské školy z perspektivy rodičů; Popsat možnosti usnadnění adaptačního procesu dítěti v mateřské škole. Z výzkumu se vykristalizovaly čtyři kategorie, které jsou dále rozvinuty v interpretaci získaných dat, kde shledáváme názory rodičů a učitelů na proces adaptace dítěte, možnosti jeho usnadnění a také adaptace rodiče a jeho vliv na adaptaci dítěte.

Na základě výzkumného šetření můžeme odpovídat na výzkumné otázky, které byly stanoveny. Hlavní výzkumná otázka zněla: *Jaká je role rodiny v adaptaci dítěte na prostředí mateřské školy?* Z výzkumu lze vyvodit, že úkolem rodiče předškolního dítěte, je připravit dítě na vstup do mateřské školy, a to například včasným informováním o předškolní docházce, seznámením dítěte s prostředím mateřské školy před jeho nástupem, motivováním dítěte k docházce, ujišťováním dítěte o důležitosti předškolní docházky a také ujišťováním o opoře v rodině. Po vstupu by si rodiče měli dát pozor, aby v dítěti nevzbuzovali negativní emoce ve vztahu ke škole, ale aby jej podporovali, snažili se mu pomoci s adaptací. A jak rodiče, tak i učitelky spatřovaly důležitý faktor adaptace v socializaci dítěte

před nástupem do mateřské školy, tedy chození na dětská hřiště, do cvičení a různá místa, kde se děti mohou setkávat s dalšími dětmi.

Dále je zde první dílčí otázka, jejíž znění je: *Jak vnímají rodiče svou roli při adaptaci dítěte na prostředí mateřské školy?* V této otázce rodiče zmiňovali náročnost adaptace, popisovali, své pocity. Rodiče účastníci se výzkumu si svou roli v přípravě uvědomují, dodávají však, že ani pro ně nebyl vstup dítěte do mateřské školy jednoduchý. Popisovali, jak mívali pocity nejistoty a úzkosti, když dítě předávali učitelce a museli se kontrolovat, aby nezačali brečet, jelikož si uvědomovali, že by to mohlo mít vliv na adaptaci jejich dítěte. Dále uváděli, že si uvědomují, že právě oni utváří pohled dítěte na vzdělávání a oni mají za úkol dítě vychovat, ač učitelky ve výzkumu zmiňovaly, že někteří rodiče přenechávají výchovu dítěte na učitelky.

Druhá dílčí výzkumná otázka zní: *Jaké jsou možnosti usnadnění adaptačního procesu dítěti v mateřské škole?* Na začátku je důležité připravit dítě na běžné situace, nemusí si ani uvědomovat, že jej připravují na mateřskou školu, ale většinou dítě připravují do běžného praktického života. Učitelky i rodiče spatřovali jako nejdůležitější předpoklad dítěte k samostatnosti, tedy zvládání hygieny, oblékání a samostatné stravování. Učitelky zdůrazňovaly důležitost srozumitelnosti řeči. Rodiče by s dětmi měli mluvit a rozvíjet jejich řeč, aby se dokázalo domluvit s ostatními. V mateřské škole by nemluvnost nebo špatná srozumitelnost mohla mít vliv na zvládání adaptace. U adaptace se dále zmiňoval ranní rituál při loučení dítěte s rodičem. Rodič by měl být silný, aby dítě vidělo oporu, která ví, že je vše v pořádku, neměl by se rozbřechet před dítětem. Rodič by se měl s dítětem rozloučit, říct mu, kdy jej vyzvedne a hlavně nelhat, aby neztratil důvěru dítěte. U dětí často také pomáhá, a v mateřských školách povolují, přinést si plyšáka, na kterého je dítě zvyklé.

Adaptační proces může být pro rodiče výzvou, při které mají za cíl, úspěšně zvládnout vstup dítěte do mateřské školy, kterou by měli mít možnost konzultovat před nástupem dítěte do mateřské školy, aby se nemuselo jednat o hektické období plné silných emocí a komplikací. Toho mohou dosáhnout správnou komunikací s dítětem, včasným informováním o průběhu adaptace a přípravou na ni.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- Ashford, J. B., LeCroy, C. W., & Williams, L. R. (2018). *Human behavior in the social environment: a multidimensional perspective* (Sixth edition). Australia: Cengage Learning.
- Dowling, M. (2014). *Young children's personal, social and emotional development* (4th edition). Los Angeles: SAGE.
- Eger, L., & Egerová, D. (2022). *Metodologie výzkumu* (3. přepracované a rozšířené vydání). Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni.
- Ferjenčík, J. (2015). *Úvod do metodologie psychologického výzkumu: Jak zkoumat lidskou duši*. Praha: Portál. Dostupné z <https://www.bookport.cz/e-kniha/uvod-do-metodologie-psychologickeho-vyzkumu-1245511/>.
- Filliozat, I. (2015). *Zkoušeli jsme všechno!: respektující a klidné výchovné postupy*. Brno: CPress.
- Fontana, D. (2014). *Psychologie ve školní praxi: příručka pro učitele*. Praha: Portál.
- Gabura, J. (2012). *Teória rodiny a proces práce s rodinou*. Bratislava: Iris.
- Hejzlarová, E., Mouralová, M., & Konrádová, K. (2021). Nástup do veřejné mateřské školy v České republice: sonda do adaptace rodiče. *Orbis scholae*, 15(1), 57–81. doi: <https://doi.org/10.14712/23363177.2021.7>.
- Hornby, G. (2011). *Parental involvement in childhood education: building effective school-family partnerships*. New York: Springer.
- Chráška, M. (2016). *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu* (2., aktualizované vydání). Praha: Grada.
- Kloudová, H. (2013). *Zvládneme mateřskou školu?: rady pro rodiče i učitele*. Praha: TeMi CZ.
- Knapová, A. (2018). *Adaptace dítěte na prostředí mateřské školy* [Diplomová práce]. Zlín: Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně.
- Kolář, Z. (2012). *Výkladový slovník z pedagogiky: 583 vybraných hesel*. Praha: Grada.
- Kraus, B. (2014). *Základy sociální pedagogiky* (Vyd. 2). Praha: Portál.
- Kořa, J., Trpišovská, D., & Vacínová, M. (2013). *Sociální psychologie: vybrané kapitoly* (Vyd. 2., rozš. a přeprac.). Praha: Univerzita Jana Amose Komenského Praha.

- Koťátková, S. (2008). *Dítě a mateřská škola*. Praha: Grada.
- Koťátková, S. (2014). *Dítě a mateřská škola: co by měli rodiče znát, učitelé respektovat a rozvíjet*. Praha: Grada.
- Lažová, L. (2013). *Mateřská škola komunikuje s rodiči: výměna informací, řešení problémů*. Praha: Portál.
- Lindner, U. (2019). *Pozor, rodiče ve školce!: typické konflikty s rodiči a jak s nimi zacházet*. Praha: Portál.
- Majerčíková, J. (2012). *Rodina s predškolákom: výskum rodín s det'mi predškolského veku*. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave.
- Matějček, Z. (2005). *Prvních 6 let ve vývoji a výchově dítěte: normy vývoje a vývojové milníky z pohledu psychologa: základní duševní potřeby dítěte: dítě a lidský svět*. Praha: Grada.
- Matějček, Z. (2017). *Rodiče a děti*. Praha: Vyšehrad.
- Mertin, V. (2021). *Výchovné maličkosti*. Praha: Wolters Kluwer.
- Metro, N. S. (2012). Prepping for entering kindergarten. *Sherwood Park News*. Dostupné z <https://www.proquest.com/newspapers/prepping-entering-kindergarten/docview/2184211263/se-2>.
- MŠMT. (2021). *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*. Praha: Výzkumný ústav pedagogický.
- Niesel, R., & Griebel, W. (2005). *Poprvé v mateřské škole*. Praha: Portál.
- Paulík, K. (2017). *Psychologie lidské odolnosti* (2., přepracované a doplněné vydání). Praha: Grada.
- Podstatová, L. (2018). *Přípravenost dětí pro vstup do mateřské školy* [Diplomová práce]. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.
- Pohnětalová, Y. (2015). *Vztahy školy a rodiny: případové studie*. Hradec Králové: Gaudeamus.
- Pöslová, B. (2020). *Tolerantní výchova*. Praha: Grada.
- Prokešová, M. (2013). *Vychovávám, vychováváš, vychováváme (dobře)?*. Ostrava: Pedagogická fakulta Ostravské univerzity v Ostravě.

- Říčan, P. (2021). *Cesta životem: vývojová psychologie* (4., doplněné vydání). Praha: Portál.
- Schmidt, N. (2020). *Výchova dětí jinak: přirozená výchova dětí od 2 do 6 let : láskyplné pojetí emocí, pochopení vývojových kroků, růst s dětmi*. Olomouc: Fontána.
- Sokolová, H. (2021). Adaptace na mateřskou školu z pohledu dítěte. *Informatorium 3-8 : Časopis pro výchovu dětí od 3-8 let v mateřských školách a školních družinách*, 28(7), 13-15.
- Splavcová, H., & Kropáčková, J. (2016). *Vzdělávání dětí od dvou let v MŠ*. Praha: Portál.
- Syslová, Z. (2016). *Proměna mateřské školy v učící se organizaci*. Praha: Wolters Kluwer.
- Šmelová, E. (2005). Předškolní vzdělávání očima rodičovské veřejnosti. *Pedagogická orientace*, 15(1), 52–57. Dostupné z <https://journals.muni.cz/pedor/article/view/1391/1028>.
- Šmelová, E., & Prášilová, M. (2018). *Didaktika předškolního vzdělávání*. Praha: Portál.
- Švaříček, R., & Šedřová, K. (2014). *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách* (Vyd. 2). Praha: Portál.
- Townsend, K., Loudoun, R., & Lewin, D. (Eds.). (2016). *Handbook of qualitative research methods on human resource management: innovative techniques*. Cheltenham; Northampton: Edward Elgar Publishing.
- Vágnerová, M., & Lisá, L. (2021). *Vývojová psychologie: dětství a dospívání* (Vydání třetí, přepracované a doplněné). Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum.
- Výrost, J., Slaměník, I., & Sollárová, E. (Eds.). (2019). *Sociální psychologie: teorie, metody, aplikace*. Praha: Grada.

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

MŠ Mateřská škola

R Rodič

U Učitel

SEZNAM OBRÁZKŮ

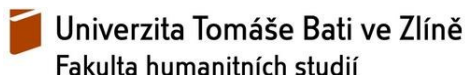
<i>Obrázek 1 Kategorie a subkategorie výzkumného šetření.....</i>	<i>32</i>
---	-----------

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha P I: Informovaný souhlas účastníka výzkumu

Příloha P II: Interview s U4

PŘÍLOHA P I: INFORMOVANÝ SOUHLAS ÚČASTNÍKA VÝZKUMU

INFORMOVANÝ SOUHLAS ÚČASTNÍKA VÝZKUMU

Vážený pane, vážená paní,

jsem studentkou oboru Učitelství pro mateřské školy na Fakultě humanitních studií Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně a pracuji na bakalářské práci, která se týká pohledu rodičů a učitelů mateřských škol na roli rodiny v adaptaci dítěte na prostředí mateřské školy. (vedoucí práce: Mgr. et Mgr. Viktor Pacholík, Ph.D.; e-mail: pacholik@utb.cz). Mým hlavním cílem je analyzovat a popsat roli rodiny v adaptaci dítěte na prostředí mateřské školy. Ráda bych Vás poprosila o rozhovor o tomto tématu v délce 20-30 minut.

Výzkumné šetření je anonymní, Vaše jméno ani jiné údaje nebudou zveřejňovány. Svou účast na výzkumu můžete kdykoliv ukončit.

Tímto Vás chci požádat v souladu s etickými zásadami realizace výzkumu a ochranou osobních údajů o souhlas s Vaší účastí ve výzkumném projektu v rámci bakalářské práce. Jakékoli další dotazy zodpovím na uvedeném kontaktu.

Děkuji za spolupráci.

Terezie Martinátová
(email: t_martinatova@utb.cz)

Prohlášení a souhlas účastníků s jejich zapojením do výzkumu:

Prohlašuji a svým níže uvedeným vlastnoručním podpisem potvrzuji, že dobrovolně souhlasím s účastí ve výše uvedeném výzkumu a že jsem měl/a možnost si řádně a v dostatečném čase zvážit všechny relevantní informace o výzkumu, zeptat se na vše podstatné týkající se účasti ve výzkumu a že jsem dostal/a jasné a srozumitelné odpovědi na své dotazy. Byl/a jsem poučen/a o právu odmítnout účast ve výzkumném projektu nebo svůj souhlas kdykoli odvolat bez represí

Jméno a příjmení účastníka:.....

Podpis účastníka: .....

Datum: .....

PŘÍLOHA P II: INTERVIEW S U4

Souhlasíš s nahráváním?

Ano.

Co pro tebe znamená adaptace?

Začlenění dítěte do kolektivu.

A co role rodiny v tomto procesu?

Role rodiny, tak aby rodina podporovala to dítě v adaptaci, aby mu pomohla s tou adaptací. Aby to v rodině i dobře brali, jako kdyby se objevil nějaký problém, tak aby se snažili i tento problém vyřešit a ulehčit to tomu dítěti, spolupracovat s učitelkou. Aby vlastně spolupracovali všichni mezi sebou – učitelka, rodiče i děti.

Jaké máš zkušenosti s adaptací? S jakými typy adaptace ses setkala?

Měli jsme, alespoň za mě, bezproblémovou adaptaci. Teda jak kdo, převažovalo to, že u většiny to bylo v pohodě, vlastně i s rodiči, že zvládali, až na nějaké tři, čtyři případy, kdy rodiče nebrali úplně dobře, že ty děcka jdou úplně poprvé do jiného prostředí, mezi jiný kolektiv dětí a celkově lidí. Viz to, že se třeba rozbřečeli ve dveřích. Ale letos to bylo v pohodě, jsou v klidu ty děcka. Já teda předtím byla u starších čtyři roky, ale když budu brát ty nejmenší tady, tak je to náročnější ta adaptace než u těch středňáků. Většina to zvládla podle mě v pohodě, ale u některých se samozřejmě objevily ty výkyvy nálad, ten pláč a tak, ale i tyto se postupně adaptovaly. Teďka je leden a už mi to přijde úplně bez problémů. Jako třeba jednou, že si dítě posteskně nebo tak během dne, tak to je už v pohodě.

Jak by sis představovala ideální adaptaci?

Tak ideálně, kdyby to dítě bylo na tu školku připravené. Kdyby ti rodiče to s dítětem předem vykomunikovali. Třeba něco ve stylu „tehdy a tehdy nastupuješ do školky“, vysvětlili mu, co ho tam čeká, vzali ho na den otevřených dveří, nebo klidně den před nástupem, že by se tu přišli podívat na základě předem domluvené schůzky, aby ho naladili a připravili. A taky, aby kdyby se naskytl nějaký problém, tak aby rodiče byli ochotni komunikovat a spolupracovat. A co mi přijde jako nejhorší, při té adaptaci v září, tak že ti rodiče kolikrát lžou těm dětem. A to se mi stalo několikrát, že rodiče vešli do dveří a řekli dítěti „však já počkám v šatně, já tady budu, neboj se“ a oni to řeknou, že to bude, ale ve skutečnosti to tak nebude. Oni si myslí, že to tady díky tomu lépe zvládnou. Měla jsem zkušenost, že mamka říkala dítěti „půjdeš po obědě, my si přijdeme pro tebe“,

samozejmě on čekal po tom obědě, že půjde domů, ale ona na mě mrkla, ráno zezadu, že ne. To mi přijde nejhorší, tak to jsem potom i řešila, že nechci, aby ti rodiče kolem toho dělali takové omáčky, to je pro děcko úplně nejhorší.

Co může rodič dělat pro to, aby adaptace proběhla v pohodě?

No měli by dítě připravit, to znamená, že by měli o školce mluvit. Neměli by okolo toho dělat nějaké máčky, ale měli by říct, že bude chodit do školky, vysvětlit, proč tam bude docházet, měli by ho seznámit s tím prostředím. Když jsou v rodině i jiné děti, tak by mohli se s tím dítětem pobavit, aby dítě vidělo, jak to měl někdo jiný, je to něco jiného, když to řekne další dítě než rodič, který v té školce celý den není. I mezi babičkama, by měla proběhnout nějaká intervence o tom, co ho čeká a že má podporu všech. Nebo jde třeba dohledat na YouTube videa, jak to ve školce chodí, tak pouštět i tohle. Nebo za mě ideální u té adaptace u těch malých, aby třeba chodili na kratší čas, ale pravidelně, třeba jen dopoledne do oběda, než aby tam bylo jeden den v týdnu, a to od rána až do čtyř odpoledne, protože pro to dítě je to strašně dlouhá doba.

A u těch starších, u kterých jsi byla před tím, tak tam byla taky znát nějaká adaptace?

I u těch starších to částečně bylo, ale trvalo to podstatně kratší dobu. Po prázdninách to bylo pokaždé takové náročnější, ale vypadalo to tak, že během prvních dvou týdnů se všichni zadaptovali a už to bylo v pohodě, je to jen v tom, že dva měsíce byli doma a je to zase skok po těch prázdninách.

Dobře, když se ale zase vrátíme k těm malým, tak co bys doporučila rodičům, aby dítě naučili před vstupem do školky?

Tak základ určitě hygienických návyků. Aby si umyli ruce, aby si uměli říct, že chtějí na záchod. Někteří se teprve odnaučili od pleny a oni neřeknou, že potřebují. Nebo taky utírání, dítě by se mělo umět z domy utřít, oni to většinou umí, jen se jim nechce, ale zkouší na nás, jestli povolíme a jestli je utřeme, ale jim to stačí ukázat a pak už to jde. Oni ví, že tady mají tu jistotu, ale oni to umí, oni se umí o sebe postarat. A taky oblékání, je kolikrát problém, že ty rodiče nemají trpělivost s těma dětma. Měli by dát dítěti prostor a čas, měli by být v klidu, ač to trvá. Někteří bohužel trpělivost nemají a začnou je sami oblékat. Tak i s tímto by mohli začít doma, nějaký postup toho oblékání, tam se to taky pozná, nejen u toho oblékání, ale taky třeba při kreslení, jestli to dítě doma někdy drželo tužku v ruce, to, jaký má úchop té tužky nebo nůžek, tam to jde hodně poznat. Takže i ta jemná motorika by se neměla opomíjet doma. Básničky nějaké, i písničky by se doma měly říkat, mělo by se zpívat. To jsem taky poznala, že sedíme u klavíru, já hraju

nějaké základní písničky, třeba Skákal pes a někdo se chytá a někdo čučí a neví, která bije. Tohle všechno na těch dětech poznáš hned.

Co může být brzdou té adaptace?

Ten nezáměr rodičů, že buď jsou ti rodiče nějak vyčerpáni, třeba pracovním a na to dítě nemají čas a nezajímají se o to, jak jim to jde ve školce. Celkově když dají dítě do školky hnedka od začátku na celý den, strčí je učitelce, dítě brečí a prostě dělej si co chceš, máš tady učitelku. Takže za mě adaptaci brzdí ta komunikace, ta je tam úplně nejvíc. Když spolupracuje rodič a učitelka, tohle pomůže tomu dítěti. Ale když tam je jen ta učitelka, a to dítě je pět hodin ve školce a pak je doma, kde se s ním nic nedělá, tak to ztrácí smysl. A je to podle mě podmíněné i dobou, rodiče jsou dlouho v práci nebo je tam matka samoživitelka.

Když řešíte nějaký problém, tak jak to probíhá? Jak jsou rodiče ochotni spolupracovat? A kdy už opravdu si řeknete, že to není ve vašich silách a je potřeba to řešit?

Tak my třeba doporučíme, co rodič může udělat jinak, aby vše proběhlo v pohodě. Někdo prostě řekne, že je na mateřské a že to nějak zařídí, tak to se řeší úplně nejlíp. Ale když rodič pracuje a já navrhuju, jak by se něco mohlo řešit, tak řekne, že bohužel to nemůže a nemá, jak řešit. Takže vždycky se řeší, co budeme dělat, když někdo opravdu šíleně brečí, nezapojuje se do aktivit, nejí, nepije, prostě jen sedí v rohu a řve. Pokud to není v našich silách a vidíme, že to nepůjde, tak to samozřejmě řešíme.

Jak dlouho probíhá adaptace?

Ono je to asi individuální, každé dítě je jiné a každý to snáší jinak, ale asi průměrně tři až čtyři měsíce. Potom jak tam jsou zase ty prázdniny – podzimní, zimní, tak se to zase sesune dolů, než si děcka zase zvyknou na ten řád, na tu školku, tak to zase chvíli trvá. Takže náročné je září a říjen. V listopadu se to dává dokupy, ale pak zase ty prázdniny a zase to je pokles. A do toho různé nemoci pořád – to je náročné.

A projevuje se nějaká opožděná plačtivost? Že by se objevily problémy až po nějaké době?

To taky, protože to dítě si myslí, že nastoupí a že to bude dočasně. Že si sem jde jen na chvíli pohrát, že pozná nové kamarády a nové prostředí a až později si uvědomí, po nějaké době, že to bude každý den, pravidelně. Proto až později se začne projevovat pláč, s tím mám právě taky zkušenost, ale jsou to takové výkyvy, prostě pak zase dobré, vypadá adaptovaně, že si zvyklo, ale taky to tak bývá u některých. Projevuje se to i podle charakteru dítěte.

Jak jsi mluvila o těch plačících rodičích, může se to potom odrazit i na dítěti?

Ano, rodič takto působí na to dítě. Dítě to všechno vidí, slyší, když se baví. Vidí, jak rodič brečí a může ho to stáhnout dolů, taky můžou začít brečet. Najednou se z toho stane takový doják při loučení, no. A většinou se jedná o matky na mateřské, ti pracující rodiče na to už nemají takový prostor. Matky na mateřské jsou na něco zvyklé, že mají doma dvě děti a najednou jedno jde pryč.

V čem vidíš vliv rodiny? A co role otce?

Tam je dobré, aby to dítě mělo oba ty vzory. A to jsme se učili už na pždě, že pokud není možnost té mužské role, toho otce, tak aby tam to dítě trávilo čas alespoň s dědečkem. Aby ten chlap tam pořád nějak byl.

Jak můžeš ty sama dětem zpříjemnit adaptaci?

Milým přístupem. Tak hlavně tady, u těch malých, musíš být hodně empatická, usmívat se a být k nim taková, jako, no prostě být v pohodě. Když prostě někdo pláče, tak nehroutit se z toho a prostě – pohoda. Brát to tak, že to zvládneme, protože ty děti potřebují vidět tu jistotu.

A jak můžeš pomoci rodičům? Aby se nebáli ti svěřit dítě a věřili ti.

Oni to rodiče podle mě sami vycítí z té učitelky. Tím chováním, vystupováním, komunikací poznají, jestli máš nějaké zkušenosti. Oni to poznají i charakterem, jestli se na ně usmíváš, řekneš jim, že jsme to zvládli, i když dítě plakalo, tak oni jsou s tím v pohodě, prostě je ujistíš, že se pláče nebojíš. Celkově tím působením na ně, když třeba je nějaký problém, tak řekneš o tom rodiči, ale následně dodáš, jak jste to vyřešili, tak rodič je pak spokojený.

A tos poznala časem? Co na rodiče platí, jak s rodiči komunikovat a tak?

Tak první rok, co jsem tu byla, tak jsem byla taková neostřílená. Měla jsem tam tu kolegyni, která to tam na třídě všechno řešila a já jsem byla taková, že jsem se jako dívala, pozorovala, jak se s nima baví a tak. Navíc ona je ještě takový extrém, že je taková, že se s tím neštve. A tak prostě postupně, rok, co rok se to zlepšuje, ta komunikace, jsem si jistější v tom, co říkám, že mám na to nějaký názor a nebojím se ho prostě prosadit a říct těm rodičům, jak to vidím já a jak by to mohlo být. Prostě praxe. Jako rodiče si ze začátku taky na mě zkoušeli, vyskakovali, byli takový povýšení, když jsem taková žabka, prostě jsem byla mladá, celkově působím mladějc, ale teď už bych si to nenechala líbit. Projevuje se to věkem i zkušenostma. Když se tě na začátku rodiče na něco ptají, tak vidí, že třeba zaváháš, že hned nevíš, co odpovědět. Mají třeba dotaz, chtějí něco vědět, třeba ohledně výchovy a ty hned nevíš, a oni vidí, takové už váhání, nejistotu.

A projevilo se někdy, že by rodiče měli narážky na to, že třeba nemáš děti? Má to nějaký vliv?

Já jsem se s tím asi ještě nesetkala, za těch pět let, možná jednou, ale že by mi někdo řekl „počkejte si na vlastní“, tak to ne. Já jim můžu odpovědět tím, že já mám dvacet osm dětí ve třídě, každý den a že já si to tu můžu srovnávat mezi sebou. Ona má jedno svoje dítě doma, a nepopírám, že je to náročné, to ne. Hlavně si myslím, že je důležité mít zkušenosti, a když něco chci říct, tak abych o tom i něco věděla, abych neříkala hlouposti, ale pak už to není na tom, jestli mám nebo nemám děti. Stačí být upřímný, říct svůj názor, nepodávat to tak, že tohle děláte špatně, a tak to nedělejte, to ne, ale stačí říct svůj názor a říct, jak by to šlo jinak.

Co nabízí vaše školka rodičům, aby se rodiče měli možnost seznámit se školkou?

Tam je ten den otevřených dveří, někdy v květnu tuším a potom tuším, že u těchto malých se může ten rodič i na chvíli podívat na ten první den, chvíli tu s dítětem být, ale úplně to není dobrý dělat často a pravidelně, ideálně jednou a stačí, protože ty děcka, jak ty rodiče vidí, tak mi přijde, že jsou emočně načatí. Protože ne se všema dětma tady rodič zůstane a pak je to problém, když to jedno dítě vidí u jiného, tak je mu to líto, jeden začne rvát a pak se přidá i druhé, no nedělala bych to. Ještě v tom přípravném týdnu se to občas domlouvá, letos jsme to tak měli, že jsme to tady chystali a dvě mamky se přišly podívat. My jsme měli jako hodně práce, ale lepší než během toho prvního týdne třeba, kdy se to zajíždí a brečí se.

Jak vypadá ten den otevřených dveří?

To se dělá v každé třídě stanoviště, vím, že tam jsou nějaké úkoly, dítě se tam může podívat na ty hračky, na to prostředí, rodič vidí, jak budou spát, kde budou děti jíst a tak, za splnění úkolu se rozdávají razítka myslím. A to bylo normálně za provozu, jedna učitelka byla v herně na koberci s dětma a druhá se ve třídě věnovala rodičům – ukázala třídu, odpovídala na otázky, rodiče se mohli podívat na výstup, děti plnily úkol a bylo to v pohodě, nenarušilo to chod třídy, o ten den otevřených dveří takový zájem nebývá.

Aha, to mě překvapuje, myslela jsem, že o to bude velký zájem. Jaký je zájem rodičů o školku? Zajímají se o chod školky, kdo bude s dětma nebo koncepci a třeba ŠVP?

Ani ne, tak dokumenty jako školní řád a ŠVP mají na nástěnce tady, ale nesetkala jsem se, že by tím někdo nějak listoval. To na té třídní schůzce se všechno dozví. A za bývalé ředitelky to bylo tak, nám doporučila, abychom napsali nějaký medailonek jako začínající učitelka a vyvěsilo se to na nástěnku. Měla jsem tam vlastně životopis, fotka, co jsem studovala, jaké mám praxe a takto.

A ta třídní schůzka, nebo informační schůzka s rodiči proběhla kdy?

No, my jsme to měli letos dost pozdě, někdy v půlce září, kde jsme rodičům řekli všechny potřebné informace, jako je režim dne, jak to probíhá, ohledně školního a takto.

A kam ta komunikace s rodiči směřuje? Jaký má charakter?

Postupem to klesá, ten zájem, bych řekla. Po měsíci asi ještě ne, ale třeba v půlce roku, možná čtvrt roku, už to tam jde vidět, kdy už nebrečí, nepočurávají se a cokoli, už se pak tolik neptají. Až když já, je třeba s něčím konfrontuju, co se ten den třeba stalo, tak jo, ale už to opadá. Je prostě už vidět, jak to všechno klape.

Jak jsem si ještě tady stihla všimnout, tak je občas ta komunikace náročnější, jak to řešíš?

Jako jak já komunikuju? My máme s kolegyní trošku, oproti bývalé kolegyni, trošku jiný způsob komunikace a jiný způsob výchovy. Když jsem byla ve vedlejší třídě, tak tam jsem pochytila od kolegyně trochu ostré jednání. A tady s kolegyní to máme trošku jinak, tady se snažíme to dětem vysvětlit a neřvat na ně, protože to na ně moc neplatí. Takže vzít si je stranou, říct jim, jak se to nedělá, jak to můžou udělat jinak a tento způsob na ně funguje víc. Hodně je to o té komunikaci.

A z pohledu toho, jak některým dětem nejde rozumět, jak se dorozumíváte s nima?

Jako řečové vady a tak? Oni někteří do teď neumí mluvit, oni prostě, buďto se jim doporučil logoped, kolegyně s nimi udělala depistáž. Mluvili jsme o tom s rodiči a na nástěnku jsme vyvěsili kontakty na logopedy v okolí, protože tady nemáme logopedickou třídu.

Jak konfrontaci přijali rodiče?

My to říkali nějakým čtyřem, možná pěti rodičům a bylo to v pohodě, vzali to v klidu. Nikdo neřekl, jakože, „Moje dítě? To ne, to není možný“. Oni jsou rádi, když se zajímáme a vidí, že to myslíme dobře. Příští týden tady máme vyšetření zraku a taky máme nahlášených nějakých šest dětí, takže mají zájem, i když je to placené.

Tak to je ode mě všechno, děkuju moc za tvůj čas.